

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง บทบาทไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรผ่านแนวคิด
เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว
(BCG Model) ที่เชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
ของสหประชาชาติ

จัดทำโดย นางเบญจวรรณ ศิริโพธิ์
รหัส 13040

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 ปี 2564
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง บทบาทไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรผ่านแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ
เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงเป้าหมาย
การพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

จัดทำโดย นางเบญจวรรณ ศิริโพธิ์
รหัส 13040

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 ปี 2564
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. กฤตินี ณัฏฐวุฒิสิทธิ์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต วิมล คิตชอบ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทเรศ ศรีโชติ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ประเทศไทยได้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” ซึ่งเป็นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งเห็นได้จาก มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2564 ได้เห็นชอบให้การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วย BCG Model โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นวาระแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2564 ตลอดจนประเทศไทยในฐานะสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ได้รับหลักการของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) ให้เป็นกรอบกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกในอีก 15 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2559-2573) ไว้ด้วย ดังนั้นในการศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอและตอบโจทย์ในประเด็นคำถามหลัก 3 ข้อ คือ แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) มีความเกี่ยวข้องสนับสนุนกับภาคเกษตรอย่างไร และเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรในเป้าหมายใดบ้าง การแสดงจุดยืนของไทย ในการขับเคลื่อนภาคเกษตรของประเทศไทยด้วย BCG Model ในเวทีนานาชาติควรเป็นอย่างไร และประเทศไทยควรมีบทบาทขับเคลื่อนภาคเกษตรของไทยด้วย BCG Model ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร อย่างไร

จากการศึกษาพบว่าแนวคิด BCG Model มีความเชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนภาคเกษตรและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรได้ เห็นได้จากร่างแนวทางการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่มีเป้าหมายในการขับเคลื่อนเพื่อ “ปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรของประเทศไทยสู่ 3 สูง คือ **ประสิทธิภาพสูง** ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผสมผสานภูมิปัญญา มุ่งยกระดับผลผลิตเกษตรสู่ **มาตรฐานสูง** ครอบคลุมทั้งด้านคุณภาพ โภชนาการ ความปลอดภัย และระบบการผลิตที่ยั่งยืน เพื่อให้การทำการเกษตรเป็นอาชีพที่สร้างรายได้สูง ด้วยการผลิตสินค้าเกษตรที่เน้นความเป็นพรีเมียม มีความหลากหลาย และกำหนดราคาขายได้ตามคุณภาพของผลผลิตเกษตร” และเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs ใน 8 เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร ได้แก่ SDG1 ยุติความยากจน SDG2 สนับสนุนเกษตรกรรมยั่งยืน SDG3 ลดสารเคมีอันตรายและจากมลพิษ และการปนเปื้อนทางอากาศ น้ำ และดิน ความมั่นคงทางอาหาร SDG6 สนับสนุนให้มีน้ำเพียงพอ SDG12 มีการผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน SDG13 พร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ SDG14 และ SDG15 พร้อมมีการปกป้องสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ทางบกและทาง

ทะเล และยังพบว่า ตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs ประเทศไทยต้องก้าวในเชิงรุกได้แก่ ดัชนีการจัดการไนโตรเจนอย่างยั่งยืน และอัตราการส่งออกสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งมีความหมายที่สะท้อน 2 มิติทางการเกษตรคือ ประสิทธิภาพการใช้ไนโตรเจนในการเพาะปลูก และประสิทธิภาพของการใช้ที่ดิน

สำหรับกลไกการพัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศ ไทยควรใช้บทบาทความร่วมมือกับต่างประเทศในรูปแบบของการเจรจาความร่วมมือภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี กับองค์กรระหว่างประเทศภายใต้ UN การจัดเวทีการประชุมในระดับนานาชาติและระดับโลก แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี เรียนรู้ร่วมกัน และประสบการณ์ผ่านเวทีต่าง ๆ ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เอื้อประโยชน์ต่อทุกฝ่าย เชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs เพื่อประยุกต์ใช้จริงในระดับพื้นที่และการแสดงจุดยืนของประเทศไทยด้านการค้าสินค้าเกษตร และสินค้าบริการที่มีการยกระดับมาตรฐานด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในด้านกระบวนการผลิตสินค้าของประเทศไทย อันเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากสินค้าเกษตรที่สำคัญ สร้างความเป็นเกษตรอัตลักษณ์ให้มีมาตรฐานคุณภาพสูงกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญ อาทิ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

ตลอดจน บทบาทขับเคลื่อนภาคเกษตรของไทยด้วย BCG Model ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร จากการศึกษาข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สรุปได้คือ การส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ด้วยแนวคิด BCG Model การผลักดันให้เกิดการพัฒนาภาคเกษตรด้วยรูปแบบการบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยพิจารณาความเข้มแข็งของแต่ละพื้นที่ ใช้จุดแข็ง อัตลักษณ์ และศักยภาพของพื้นที่ส่งเสริมการปรับระบบการเกษตร สู่อะสิทธิภาพสูง มาตรฐานสูงและมูลค่าสูง และข้อเสนอแนะเพื่อดำเนินงาน ได้แก่ การขับเคลื่อน BCG ควรต้องอยู่บนฐานดิจิทัล อาทิ Big Data, AI แพลตฟอร์ม เพื่อเชื่อมโยงและยกระดับห่วงโซ่มูลค่าของ BCG ซึ่งจะต้องนำมาให้อยู่ในกระบวนการพัฒนาภาคการเกษตร การสนับสนุนทุนวิจัยครบวงจร เริ่มจากวิจัย พัฒนา สู่อการผลิตและจำหน่าย การร่วมมือของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน/ผู้ประกอบการ ประชาสังคม/สถาบันการศึกษา (Public-Private-Partnership: PPP) ในพื้นที่เพื่อให้เอกชนลงทุนต่อยอดเทคโนโลยี การส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้ แนวคิด BCG Value Chain ภาคการเกษตร ที่เริ่มจากการวิเคราะห์กิจกรรมที่ได้มีการดำเนินการอยู่แล้ว ในโซ่มูลค่าของสินค้าเกษตรเป้าหมาย และหาช่องว่าง (GAP) ของกิจกรรมที่ควรต้องดำเนินการเพื่อขับเคลื่อน BCG Model ภาคการเกษตร ตั้งแต่ต้นทาง-กลางทาง-ปลายทาง ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมาย คือ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Bio Economy) ลดขยะเป็นศูนย์ (Circular Economy) และสร้างความสมดุลและยั่งยืน (Green Economy) การติดตาม ศึกษา นโยบายสีเขียว จากประเทศคู่ค้าสำคัญ อาทิ สหภาพยุโรป ซึ่งประเทศคู่ค้าต่าง ๆ อาจนำประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมมาเป็นเงื่อนไขในการดำเนินการความสัมพันธ์กับประเทศไทยได้ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรนักบริหารการทูต (นบท.) ซึ่งผู้เขียนคาดหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับบทบาทของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการรวบรวม วิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูลที่ได้รับจัดทำเป็นรายงานการศึกษานี้ฉบับสมบูรณ์นี้ โดยได้รับความอนุเคราะห์ยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสามท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. กฤตินี ณัฏฐวุฒินันท์ เอกอัครราชทูต วัฒน คัดชอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทเรศ ศรีโชติ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะและชี้แนะจนสามารถจัดทำรายงานการศึกษานี้ได้เสร็จสมบูรณ์

ผู้เขียนขอขอบคุณท่านเลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (นายฉันทานนท์ วรรณเขจร) ที่อนุญาตให้ผู้ศึกษาเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรนี้เพื่อการพัฒนาตนเอง ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กองเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศและกองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร ที่สนับสนุนข้อมูลประกอบการศึกษา และขอบคุณทีมงานของสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการทุกท่านที่คอยให้การสนับสนุนผู้เข้ารับการอบรมอย่างเต็มที่ตลอดหลักสูตรการฝึกอบรม

เบญจวรรณ ศิริโพธิ์

กันยายน 2563

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	3
1.4 คำถามการศึกษา	4
1.5 สมมติฐาน	4
1.6 ประโยชน์ของการศึกษา	4
1.7 นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดทฤษฎี	6
2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	20
2.3 สรุปกรอบแนวคิด	22
บทที่ 3 ผลการศึกษา	24
3.1 ความเชื่อมโยงของแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) กับภาคการเกษตร ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร	25
3.2 บทบาทไทยที่ได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร ด้วย BCG Model ในช่วงที่ผ่านมา ตามทิศทางในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติการราชการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565)	35
3.3 การสัมภาษณ์ผู้บริหารของส่วนราชการและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องการนำเสนอจุดยืนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตรของประเทศไทยในเวทีนานาชาติ	37

3.4 การวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	
ในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย SDGs	42
3.5 ผลการวิเคราะห์ประเด็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในบทบาทของไทยในการ	
ขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว	
(BCG Model) ที่เชื่อมโยงและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของ	
สหประชาชาติ	47
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	48
4.1 สรุปผลการศึกษา	48
4.2 ข้อเสนอแนะ	52
บรรณานุกรม	55
ประวัติผู้เขียน	58

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	เป้าหมายและตัวชี้วัดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569	26
ตารางที่ 2	การเชื่อมโยงเป้าหมายและตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ	28
ตารางที่ 3	การวิเคราะห์ TOWS Metrix	45

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว	7
ภาพที่ 2	กรอบแนวคิดการศึกษา	23

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในภาวะปัจจุบัน การเพิ่มขึ้นของประชากรโลกนำไปสู่ความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันระบบการผลิตแบบเดิมมีการปลดปล่อยของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมากมหาศาล ทำให้เสียสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์กับทรัพยากรที่มีอยู่ ระบบการผลิตในปัจจุบันจึงเกินความสามารถที่โลกจะรองรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน ตัวอย่างทิศทางเศรษฐกิจจึงมุ่งไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่หมดไปและปลดปล่อยของเสียให้น้อยที่สุด

ประกอบกับรัฐบาลปัจจุบัน มีนโยบายที่จะเร่งรัดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ประสบความสำเร็จเร็วขึ้น ด้วยแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” ซึ่งเป็นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2564 จึงได้เห็นชอบให้การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วย BCG Model โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นวาระแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2564 เป็นต้นไป

ในขณะที่ภาคการเกษตร ซึ่งเป็นภาคการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่สำคัญกำลังถูกคุกคามจากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยการผลิตทางการเกษตร รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กระทบต่อระบบการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ โดยที่ภาคเกษตรนั้นมีความเกี่ยวข้องกับคน คือเกษตรกรราวประมาณ 23 ล้านคน¹ แต่มากกว่าร้อยละ 90 ของพื้นที่เพาะปลูกของประเทศไทย ปลูกพืชเพียง 6 ชนิด คือ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด และปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นสินค้าโภคภัณฑ์ (Commodity) และราคาสินค้าเกษตรเหล่านี้มีความผันผวนตามสภาพภูมิอากาศและอุปทานในตลาดโลก ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ทั้งนี้การเพิ่มรายได้ของเกษตรกรด้วยการเพิ่มปริมาณผลผลิตนั้น ต้องแลกด้วยการใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก

¹ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, [BCG in Action: The New Sustainable Growth Engine](#).

ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ไม่สอดคล้องกับโครงสร้างของแรงงานภาคเกษตรที่มีอายุมากขึ้น ดังนั้น การยกระดับผลผลิตทางการเกษตร ให้มีคุณภาพ มีความปลอดภัย และสร้างมาตรฐานเพื่อจัดแบ่งประเภทของสินค้าตามคุณภาพ จะช่วยสร้างความแตกต่างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจน ระบบการผลิตต้องเน้นสร้างสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามแนวคิดของเศรษฐกิจหมุนเวียน คือ การสร้างมูลค่าสูงสุดจากใช้ประโยชน์ทรัพยากร ควบคู่กับการลดของเสียลงให้น้อยที่สุด หรือเป็นศูนย์ (zero waste) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาแบบแนวคิด BCG Model จึงเป็นการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่มีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่าและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนประเทศไทยในฐานะสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ได้รับหลักการของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่เป็นกรอบกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกในอีก 15 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2559-2573) โดยครอบคลุม 3 เสาหลัก การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย และมีการมอบหมายให้หน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้ง 17 เป้าหมาย ซึ่งทุกหน่วยงานจึงต้องกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ให้ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและบูรณาการ และเป็นไปตามข้อตกลงหรือความร่วมมือระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น การศึกษาเรื่อง บทบาทไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตร ผ่านแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ จึงมุ่งศึกษาแนวทางขับเคลื่อนภาคเกษตร ที่สอดคล้องกับ BCG Model โดยนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ มาพิจารณาร่วมในความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน อันจะเป็นข้อมูลสนับสนุนที่สำคัญ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปบูรณาการตามบทบาท ตลอดจน เป็นการแสดงจุดยืนของประเทศไทยในการขับเคลื่อนประเทศด้วย “BCG Model” ในเวทีนานาชาติได้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงของแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) กับภาคเกษตร และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

1.2.2 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในบทบาทของไทย ในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย “BCG Model”

1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตการศึกษา

เป็นการศึกษาข้อมูลแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตร ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร รวมทั้งบทบาทไทยที่ได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรในช่วงที่ผ่านมา ตามทิศทางในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565) โดยคำนึงถึงจุดเน้นของความสัมพันธ์ของกับแนวคิด BCG Model

1.3.2 วิธีการดำเนินการศึกษา

1) รวบรวม ศึกษาข้อมูลแนวคิด ข้อคิดเห็นเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตร ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้วยโมเดล BCG Model ในภาคเกษตร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565) รวมทั้งข่าว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และเอกสารต่าง ๆ

2) สัมภาษณ์ผู้บริหารของส่วนราชการและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องการนำเสนอจุดยืนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตรของประเทศไทยในเวทีนานาชาติ

3) วิเคราะห์สภาพปัญหา จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ด้วยการวิเคราะห์เทคนิค SWOT เพื่อนำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในบทบาทของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ เสนอจุดยืนประเทศไทยอย่างเหมาะสมต่อไป

1.3.3 ระเบียบวิธีการศึกษา

ในการศึกษานี้จะใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูล จากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (documentary study) การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิค SWOT Analysis และ TOWS Metrix และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

1.4 คำถามการศึกษา

1.4.1 แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) มีความเกี่ยวข้องสนับสนุนกับภาคเกษตรอย่างไร และเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร ในเป้าหมายใดบ้าง

1.4.2 การแสดงจุดยืนของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรของประเทศไทยด้วย BCG Model ในเวทีนานาชาติควรเป็นอย่างไร

1.4.3 ประเทศไทยควรมีบทบาทขับเคลื่อนภาคเกษตรของประเทศไทยด้วย BCG Model ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร อย่างไร

1.5 สมมติฐาน

ถ้าประเทศไทยมีการขับเคลื่อนภาคเกษตรของประเทศไทยด้วย BCG Model จะสามารถสนับสนุนกับการพัฒนาที่ยั่งยืนให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติได้

1.6 ประโยชน์ของการศึกษา

ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในบทบาทของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วยแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ และสามารถนำไปพิจารณาประกอบการเลือกแนวทางในการดำเนินงานนโยบายของประเทศไทย เพื่อแสดงบทบาทด้านการส่งเสริมการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ในบริบทภาคเกษตร ในระดับนานาชาติ ได้ต่อไป

1.7 นิยามศัพท์

แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model)

BCG Model เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ กับความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ โดยนำองค์ความรู้มาต่อยอดฐานความเข้มแข็งภายใน ของประเทศไทย คือ ความหลากหลายทางชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ พร้อมกับปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อรักษาความมั่นคงทางวัตถุดิบ สมดุลของสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบ BCG ประกอบไปด้วย แนวคิดหลัก 2 แนวคิด คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) และเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) รวมกันเป็นแนวคิดที่กว้างขึ้นและสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

เอกสารวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 ซึ่งนับว่าเป็นแผนแม่บทของโลก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่มุ่งขจัดความยากจนในทุกมิติและทุกรูปแบบ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) เป็นกรอบกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ในอีก 15 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2559-2573) โดยครอบคลุม 3 เสาหลัก การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่างมิติต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย 169 เป้าประสงค์

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

การศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วยแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ มีกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

2.1.1 แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model)²

BCG Model เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ โดยนำองค์ความรู้มาต่อยอดฐานความเข้มแข็งภายในของประเทศไทย คือ ความหลากหลายทางชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ พร้อมกับปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อรักษาความมั่นคงทางวัตถุดิบ สมดุลของสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบ BCG ประกอบไปด้วยแนวคิดหลัก 2 แนวคิด คือ เศรษฐกิจชีวภาพ และเศรษฐกิจหมุนเวียน รวมกันเป็นแนวคิดที่กว้างขึ้นและสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว

เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) คือ รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่าควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในหลากหลายสาขามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพหรือก่อให้เกิดนวัตกรรมทรัพยากรที่นำมาผลิตในระบบเศรษฐกิจชีวภาพ ต้องสามารถปลูกทดแทนหรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้ (renewable) ลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนให้ทรัพยากรในระบบการผลิตทั้งหมดสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมและนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เพื่อรับมือกับปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในอนาคต ที่จะมีความต้องการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตเพิ่มมากขึ้นจากการขยายตัวของเศรษฐกิจและความต้องการสินค้าและบริการของผู้บริโภค ดังนั้น เศรษฐกิจ

² ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว, สมุดปกขาว BCG in Action, [ออนไลน์], 2561, แหล่งที่มา: www.nxpo.or.th.

หมุนเวียน จึงมุ่งเน้นการคงคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้นานที่สุด ส่งเสริมการใช้ซ้ำ สร้างของเสียในปริมาณที่ต่ำที่สุด และให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากการผลิตและบริโภค ด้วยการนำวัตถุดิบผ่านการผลิตและบริโภคแล้วเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ ซึ่งต่างจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่เน้นการใช้ทรัพยากรการผลิตและการสร้างของเสียในรูปแบบเศรษฐกิจที่เป็นเส้นตรง หรือ Linear Economy

เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่นำไปสู่ความยั่งยืนและแข่งขันได้ในระดับสากล

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว

ที่มา: BCG Economy Model (<http://www.nstda.or.th>)

จะเห็นได้ว่าจุดร่วมที่สำคัญคือ **เศรษฐกิจสีเขียว (Green economy)** ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ (Process of Transformation) ที่ไม่ได้กระทำด้วยการเพิ่มมาตรการทางสังคมและสิ่งแวดล้อมบางอย่างเข้าไปในระบบเศรษฐกิจ แต่ต้องการการเปลี่ยนแปลงในระดับรากฐานเกี่ยวกับวิถีคิดและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจในทุก ๆ ระดับ

ตลอดจน องค์การสหประชาชาติเพื่อสิ่งแวดล้อม (United Nation for Environmental Programme: UNEP) นิยาม “เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)” เป็นเศรษฐกิจที่เสริมสร้างความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ และความเท่าเทียมกันในสังคม สามารถลดความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาความขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อนำพาสังคมไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และมีปัจจัยดังนี้ (1) เป็นเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ (2) ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และ (3) ให้ความสำคัญแก่ทุกคนอย่างทั่วถึง

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า นิยามของเศรษฐกิจสีเขียวนั้น มีจุดร่วมที่สำคัญ คือ มุ่งบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และความเท่าเทียมกันในสังคม ลดความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม ลดผลกระทบทางลบจากกิจกรรมของมนุษย์ และลดความขาดแคลนของทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศ

2.1.2 แนวคิดการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อน BCG Model³

การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับการกระจายโอกาส รายได้ และความเจริญไปสู่ประชาชนของประเทศอย่างทั่วถึง โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายใต้เงื่อนไขการดูแลทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ซึ่งต้องอาศัยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (วทน.) เข้าไปยกระดับผลผลิตของผู้ผลิตส่วนใหญ่ที่อยู่ฐานของปิรามิด ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อน และนวัตกรรมการจัดการที่จะนำไปสู่การลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และสร้างความหลากหลายให้แก่ผลิตภัณฑ์ ในขณะเดียวกัน ก็ต้องส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรม (Innovation Driven Enterprise) ที่มีความพร้อมในส่วนยอดของปิรามิดให้ผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูง โดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงมุ่งเป้าสู่การเป็นประเทศที่เป็นผู้สร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมในท้ายที่สุด ลดการพึ่งพิงเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เพิ่มโอกาสในการเป็นผู้ส่งออกเทคโนโลยี

2.1.3 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ⁴

แนวคิดนี้เริ่มเข้ามามีบทบาทในกระแสโลกเมื่อ พ.ศ. 2515 โดยองค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมระดับโลกเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมเป็นครั้งแรก ณ ประเทศสวีเดน ซึ่งการประชุมดังกล่าวมีชื่อว่า “การประชุมสหประชาชาติ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์” (United Nations Conference on Human and Environment: UNCHE) ต่อมาใน พ.ศ. 2530 คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาหรือคณะกรรมาธิการ บรันดท์แลนด์ ได้เสนอรายงาน “อนาคต ของเรา” ต่อองค์การสหประชาชาติ รายงานดังกล่าว ได้กล่าวถึงค่านิยมของการพัฒนาที่ยั่งยืน และข้อเสนอเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบใหม่ที่สามารถลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเรียกร้อง ให้ประชากรโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือย “Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs” “การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถของคนในรุ่นต่อไปในการตอบสนองความต้องการของตนเอง”

เมื่อ พ.ศ. 2559 องค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาขึ้นมาใหม่ ภายใต้แนวคิดเรื่องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสานต่อภารกิจที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายภายใต้

³ BCG Economy Model, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.nstda.or.th.

⁴ กรมองค์การระหว่างประเทศ, ประเทศไทยกับประเด็นระหว่างประเทศ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ, [ออนไลน์], 2557, แหล่งที่มา: www.mfa.go.th/main/th/issues/42456.

การพัฒนาแห่งสหประชาชาติระหว่าง พ.ศ. 2543-2558 โดยใช้ชื่อว่า “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” หรือวาระการพัฒนา ค.ศ. 2030 ซึ่งครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2559 จนถึง พ.ศ. 2573 ทั้งนี้ ผู้นำจากประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ จำนวน 193 ประเทศ ได้ร่วมลงนามรับรองเมื่อเดือนกันยายน 2558 และได้มีผลให้ดำเนินการอย่างเป็นทางการแล้ว

ทั้งนี้ จากเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 เป้าหมาย 169 เป้าประสงค์ มีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ดังนี้

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก (ร่วม)
1. ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่	มท./พม.
2. ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน	กษ.
3. สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย	สธ.
4. สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ศธ.
5. บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศและให้อำนาจของผู้หญิงและเด็กหญิงทุกคน	พม.
6. สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน และมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน	ทส./กษ./มท.
7. สร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้ และยั่งยืน	พณ./มท.
8. ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และมีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน	สศช./กค./รง.
9. สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม	คค./อก.
10. ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ	สศช./พม.
11. ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิต้านทาน และยั่งยืน	มท./พม.
12. สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการบริโภคและผลิตที่ยั่งยืน	ทส.
13. ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น	ทส.

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก (ร่วม)
14. อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	ทส.
15. ปกป้อง ปันปัน และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ	ทส.
16. ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุม ในทุกระดับ	ยธ./มท./พม.
17. เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน	กต./กค./พณ.

จะเห็นได้ว่าบทบาทกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ต้องขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรในเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

2.1.3.1 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในเป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ยกกระดับโภชนาการ และส่งเสริมการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 8 เป้าประสงค์ 11 ตัวชี้วัด โดยมีตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) ตัวชี้วัด 2.1.1 ความชุกของภาวะทุพโภชนาการ (Prevalence of Undernourishment: PoU)
- 2) ตัวชี้วัด 2.1.2 ความชุกของความไม่มั่นคงทางอาหารของประชากรในระดับปานกลางหรือรุนแรง โดยใช้ Food Insecurity Experience Scale (FIES) เป็นหลัก
- 3) ตัวชี้วัด 2.2.1 ความชุกของภาวะเตี้ยแคระแกร็น
- 4) ตัวชี้วัด 2.3.1 มูลค่าการผลิตต่อหน่วยแรงงาน จำแนกตามขนาดกิจการ ของการทำฟาร์ม/เลี้ยงสัตว์/การป่าไม้
- 5) ตัวชี้วัด 2.3.2 รายได้เฉลี่ยของเกษตรกรผู้ผลิตอาหารรายย่อย จำแนก ตามเพศ และสถานะพื้นเมือง (เพื่อแยกชนพื้นเมือง หรือชนเผ่า)
- 6) ตัวชี้วัด 2.4.1 ร้อยละของพื้นที่เกษตรที่มีการทำการเกษตรแบบยั่งยืน

7) ตัวชี้วัด 2.5.1 ตัวบ่งชี้ความสมบูรณ์ของการเก็บผลผลิตในธนาคารพันธุ์กรรม (หรือการเก็บนอกสถานธรรมาชาติ)

8) ตัวชี้วัด 2.5.2 สัดส่วนพันธุ์สัตว์ท้องถิ่น แบ่งหมวดหมู่เป็นอยู่ในความเสี่ยง ไม่อยู่ในความเสี่ยง หรือไม่รู้ระดับความเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์

9) ตัวชี้วัด 2.a.1 ดัชนีการเตรียมความพร้อมทางการเกษตรต่อค่าใช้จ่ายของภาครัฐ

10) ตัวชี้วัด 2.a.2 กระแสความช่วยเหลือรวม ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา อย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance: ODA) บวกกระแสความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการอื่น (Other Official Flows: OOF) ที่ให้ไปยังภาคเกษตรกรรม

11) ตัวชี้วัด 2.b.1 การอุดหนุนการส่งออกทางการเกษตร

2.1.3.2 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับมอบหมายเป็นหน่วยงานสนับสนุน 7 เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ 1, 3, 6, 12, 13, 14 และ 15 โดยมีตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง จำนวน 17 ตัวชี้วัด ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่

1) ตัวชี้วัด 1.1.1 สัดส่วนของประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนสากล จำแนกตาม เพศ กลุ่มอายุ สถานะการจ้างงาน และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ (ชุมชนเมือง/ชนบท)

เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย ลดจำนวนการตายและการเจ็บป่วยจากสารเคมีอันตรายและจากมลพิษ และการปนเปื้อนทางอากาศ น้ำ และดิน ให้ลดลงอย่างมาก ภายในปี พ.ศ. 2573

2) ตัวชี้วัด 3.9.2 อัตราการตายที่เกิดจากน้ำ และการสุขาภิบาลที่ไม่ปลอดภัยและปราศจากสุขลักษณะ (เผชิญกับบริการด้านน้ำ สุขาภิบาล และสุขอนามัยที่ไม่ปลอดภัย)

เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน และมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

3) ตัวชี้วัด 6.4.1 ร้อยละความเปลี่ยนแปลงของการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพตลอดทุกช่วงเวลา

4) ตัวชี้วัด 6.4.2 ระดับความตึงเครียดด้านน้ำ: สัดส่วนการใช้น้ำจัดต่อปริมาณน้ำจืดที่มีทั้งหมด

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการบริโภคและผลิตที่ยั่งยืน

5) ตัวชี้วัด 12.1.1 จำนวนประเทศที่มีแผนปฏิบัติงานการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (Sustainable Consumption and Production: SCP)

6) ตัวชี้วัด 12.3.1 การสูญเสียอาหารทั่วโลก

7) ตัวชี้วัด 12.4.1 จำนวนภาคีที่ทำข้อตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมในเรื่องสารเคมีที่เป็นอันตรายและสารเคมีอื่น ๆ และของเสียที่ตอบสนองต่อพันธะสัญญาและหน้าที่ในการส่งสารสนเทศตามที่กำหนดไว้ในสัญญาที่เกี่ยวข้อง

8) ตัวชี้วัด 12.4.2 การบำบัดของเสีย การเกิดขึ้นมาของขยะอันตราย การจัดการกับขยะอันตราย จำแนกตามรูปแบบการบำบัด

เป้าหมายที่ 13 ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

9) ตัวชี้วัด 13.2.1 จำนวนประเทศที่มีการสื่อสารให้รับรู้อย่างเป็นทางการ ถึงการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาด้วยการผสมผสานในเรื่องคาร์บอนต่ำ การปรับตัวต่อภูมิอากาศ และการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (เช่น ขั้นตอนการวางแผนการปรับตัวของชาติ และมาตรการสนับสนุนเพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนไปใช้สารและเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม)

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน

10) ตัวชี้วัด 14.4.1 สัดส่วนของมวลสัตว์น้ำ (fish stocks) ที่อยู่ในระดับความยั่งยืนทางชีวภาพ

11) ตัวชี้วัด 14.5.1 ขอบเขตของพื้นที่คุ้มครองที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางทะเล

12) ตัวชี้วัด 14.6.1 ความก้าวหน้าของประเทศต่าง ๆ ในระดับการใช้เครื่องมือ/กลไกระหว่างประเทศเพื่อต่อสู้กับการประมงที่ผิดกฎหมายที่ไม่มีการรายงานและที่ไม่มีการควบคุม

13) ตัวชี้วัด 14.7.1 ร้อยละของผลผลิตจากการประมงที่ยั่งยืนต่อ GDP ในรัฐกำลังพัฒนาที่เป็นเกาะขนาดเล็ก ประเทศกลุ่มพัฒนาน้อยที่สุด และทุกประเทศ

14) ตัวชี้วัด 14.a.1 สัดส่วนการจัดสรรงบประมาณเพื่อวิจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางทะเลต่องบประมาณการวิจัยทั้งหมด

15) ตัวชี้วัด 14.b.1 ความก้าวหน้าของแต่ละประเทศที่มีการใช้และดำเนินการด้านข้อกฎหมาย/ข้อบังคับ/นโยบาย/กรอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่ตระหนักและปกป้องสิทธิของการทำประมงขนาดเล็ก

16) ตัวชี้วัด 14.c.1 จำนวนประเทศที่ดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หรือถูกต้องตามรายการข้อกำหนดที่แถลงไว้ในข้อตกลงทางทะเลของภูมิภาค (Regional

Seas Protocol: RSP) และให้สัตยาบัน และดำเนินการตามสนธิสัญญาของ (International Labour Organization: ILC) ว่าด้วยการเดินเรือและประมง

เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง ป่าผืน และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบก อย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดิน และฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

17) ตัวชี้วัด 15.3.1 ร้อยละของพื้นที่ดินที่ถูกทำให้เสื่อมโทรมเทียบกับพื้นที่ทั้งหมด (Percentage of land that is degraded over total land area)

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงมีการดำเนินการตามกรอบนโยบายบูรณาการความมั่นคงด้านอาหารของอาเซียน (ASEAN Integrated Food Security Framework: AIFS) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 จนถึงปัจจุบันเข้าสู่ระยะที่ 3 ช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564-2568 ที่มีสาระสำคัญ หลักการเพื่อความยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหารโลก (Principles for Sustainable Global Food Security) ซึ่งสนับสนุนโดยผู้มีส่วนได้เสียในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ซึ่งประเทศไทยก็มีการดำเนินการ ที่สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว โดยมุ่งเน้นสร้างความมั่นคงทางอาหาร ผ่านกรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านอาหารของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2560-2565) ที่มุ่งเป้าให้ประชากรในประเทศ ได้บริโภคอาหารที่มีคุณภาพตามหลักโภชนาการอย่างเพียงพอและยั่งยืน และเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา ส่งเสริมการผลิตอาหารคุณภาพดี ลดการสูญเสีย และใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม รักษาเสถียรภาพการผลิตอาหารอย่างยั่งยืน และพัฒนาความมั่นคงด้านโภชนาการอาหาร ในด้านการจัดความหิวโหย ไทยสนับสนุนการยกระดับโภชนาการและลดการขาดสารอาหารในทุกระดับวัย โดยเฉพาะทารกและเด็กปฐมวัย

2.1.4 นิยามการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ในบริบทองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO)⁵

มติการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ให้นิยามคำว่า “ความมั่นคงทางอาหาร” หมายถึง การที่ประชาชนมี “ปริมาณ” อาหารเพื่อการบริโภคที่เพียงพอ มีความ “หลากหลาย” ของประเภทอาหารที่ได้รับ และอาหารนั้น “มีคุณภาพ” หมายถึง มีคุณค่า ทางโภชนาการ และความสะดวกปลอดภัย รวมทั้งประชาชนสามารถ “เข้าถึง” อาหาร อันเกิดจากระบบการกระจายอย่างทั่วถึง

⁵ Food and Agricultural Organization (FAO), “Food Security” in Policy Brief, [Online], 2 January 2006, Available from: www.fao.org.

2.1.5 แนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน⁶

การพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน อาศัยเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้นำหลักการและแนวทางปฏิบัติ โดยการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน หมายถึง ระบบการทำการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศ โดยจะต้องฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในไร่นาและสิ่งแวดล้อม ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกให้มากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและมีผลตอบแทนที่จะทำให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพและประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นระบบที่ยึดหลักความยืดหยุ่นในการปรับตัวให้สอดคล้องและเหมาะสมกับภูมิสังคมในแต่ละพื้นที่ โดยระบบเกษตรกรรมยั่งยืนสามารถกำหนดพื้นฐานหลักตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประเภทการเกษตรแบบยั่งยืน ดังนี้

2.1.5.1 พื้นฐานหลักของระบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืน

- 1) เป็นระบบการผลิตอย่างมีเหตุผลทางวิชาการที่เหมาะสมสอดคล้องต่อสภาพแวดล้อมในไร่นา มีการดำเนินการผลิตได้ผลจริงตามสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป
- 2) มีการจัดสรรพื้นที่การเกษตรที่พอดีพอประมาณ เกื้อกูลต่อสภาพแวดล้อม รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพเกื้อกูลกัน
- 3) ระบบการผลิตที่มีความหลากหลายของผลผลิตพืชและสัตว์ เป็นภูมิคุ้มกันตนเองจากความเสี่ยงจากภัยเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก สร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน และมีรายได้จากผลผลิตที่เหลือขายสู่ตลาดตามสมควร
- 4) เป็นระบบการผลิตที่เน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และสร้างความรู้ในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน
- 5) เป็นระบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานคุณธรรมของเกษตรกรที่มีความเพียรอดทน ขยัน ไม่เสี่ยง ไม่โลภ ไม่ขัดแย้งกัน และไม่ประมาทจนเกินพอดี เกื้อกูลประโยชน์ทั้งเกษตรกร ผู้บริโภคและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ทำให้เกิดเป็นกลุ่มองค์กร เครือข่ายของเกษตรกร เพื่อช่วยเหลือกัน

2.1.5.2 ประเภทการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ประกอบด้วย 5 รูปแบบหลัก ดังนี้

⁶ ชันวรา จิตต์สงวน, การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน, [ออนไลน์], 2543, แหล่งที่มา: www.mcc.cmu.ac.th/Seminar/pdf/657.pdf.

1) เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming) คือ ระบบเกษตรที่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสอดคล้อง สร้างผลผลิตพืชและสัตว์ให้เหมาะสมกับระบบนิเวศของพื้นที่โดยไม่แบ่งแยกทุกสิ่งออกจากธรรมชาติ พยายามแทรกแซงการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีทางการผลิตให้น้อยที่สุด ทำให้ระบบการเกษตรและธรรมชาติเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างเป็นองค์รวม เพื่อให้เกษตรกรสามารถ มีชีวิตอยู่แบบพอเพียงและพึ่งตนเองได้

2) เกษตรอินทรีย์ (Organic Farming) เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรทางเลือกที่หลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนต่าง ๆ ที่กระตุ้นความเจริญของพืชและสัตว์ ตลอดจนไม่ใช้พืชหรือสัตว์ที่เกิดจากการตัดต่อทางพันธุกรรม ที่อาจเกิดมลพิษในสภาพสิ่งแวดล้อม เน้นการใช้อินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยชีวภาพ ในการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การปลูกพืชหมุนเวียน รวมทั้งใช้หลักการควบคุมศัตรูพืชโดยชีวภาพ และเน้นการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน

3) เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming) คือ ระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดจะต้องเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในไร่นาอย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

4) วนเกษตร (Agro-forest) เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันระหว่างการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรและพื้นที่ป่าไม้อย่างยั่งยืน โดยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์จะต้องมีความสอดคล้องเกื้อกูลกับระบบนิเวศป่าไม้ในท้องถิ่น

5) เกษตรทฤษฎีใหม่ (New theory agriculture) คือระบบการเกษตรที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรน้ำในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดสรรพื้นที่เพื่อใช้ในการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ที่มีเหลือจึงขาย มีการสร้างผลผลิตอาหารที่พอเพียงและสร้างการผลิตที่หลากหลายสำหรับเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคงแก่ครัวเรือน สร้างความมั่นคงทางอาหาร เกิดการพึ่งพาตนเอง และลดการพึ่งพาจากภายนอก

การทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศ จากยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ได้กำหนดตัวชี้วัดหนึ่งไว้ว่า ภายในปี พ.ศ. 2579 จะต้องเพิ่มพื้นที่นี้เป็น 10 ล้านไร่ ให้สำเร็จ ซึ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีจำนวนพื้นที่ของเกษตรกรรมยั่งยืนอยู่ที่ 1.15 ล้านไร่ อย่างไรก็ดี หากจำแนกรูปแบบของเกษตรกรรมยั่งยืนทั้ง 5 ประเภทข้างต้นออกเป็น 2 กลุ่ม สามารถจำแนก ได้เป็น

1) รูปแบบการเกษตรทางเลือกที่ไม่มีมาตรฐานชัดเจน ได้แก่ เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ เกษตรทฤษฎีใหม่ และวนเกษตร ซึ่งแนวทางกลุ่มนี้ มักจะขึ้นกับปัจจัยที่สำคัญ คือ “วิถีคิดของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบยั่งยืน” ว่ามิใช่เป็นการลงทุนเพื่อสร้าง

รายได้หรือผลกำไรที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่เป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้ระบบนิเวศและทำให้เกษตรกรเอง ก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย จากการมีอาหารที่ปลอดภัยบริโภค มีสุขภาพดี รวมทั้งมีรายได้จากผลผลิตที่จำหน่ายในตลาดตามสมควร โดยลดภาระหนี้สิน และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก ซึ่งการส่งเสริมระบบเกษตรลักษณะนี้ ปัจจัยที่สำคัญคือการส่งเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกร ด้วยกันเอง การสร้างแรงบันดาลใจแก่กันและกัน ตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายที่สนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรม ต่อไป

2) รูปแบบการเกษตรทางเลือกที่มีมาตรฐานชัดเจน ได้แก่ เกษตรอินทรีย์ ซึ่งอาจมีลักษณะบางประการที่ซ้อนทับกับ 4 รูปแบบข้างต้น แต่อย่างไรก็ดี สิ่งที่เราอาจเรียกได้ว่าเป็นปัจจัยเงื่อนไขจำเป็น (necessary condition) ของเกษตรอินทรีย์ก็กลับไม่ใช่วิถีคิดหรือเป้าหมายของเกษตรกร แต่เป็นมาตรฐานความปลอดภัยในการผลิต ที่ผู้ผลิตจำเป็นต้องรักษาไว้เพื่อเป็นการรับรองว่าผู้บริโภคจะไม่ได้รับผลกระทบจากสารเคมีใด ๆ จากผลิตภัณฑ์อินทรีย์จากฟาร์มนั้น ในขณะที่ผู้ผลิตอาจเน้นการผลิตเพื่อการพาณิชย์ เน้นการผลิตในปริมาณมาก หรือพึ่งพารายได้ส่วนใหญ่จากตลาดได้ “เกษตรอินทรีย์” มักได้รับการกล่าวถึงในฐานะรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับกระแสความตื่นตัวเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน และเศรษฐกิจสีเขียว โดยเฉพาะในมิติการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (sustainable consumption and production) จากการที่การเกษตรแบบอินทรีย์มุ่งปฏิเสธการใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและต่อสุขภาพของผู้คน

2.1.6 การปฏิรูปเศรษฐกิจกระแสใหม่ (New Economy)⁷

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจกระแสใหม่ในคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เสนอการพัฒนา 6 สาขาหลัก คือ

1) เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนา 4 ด้าน คือ (1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อให้ทุกคนเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง (2) การปรับเปลี่ยนการทำงานในภาครัฐสู่รัฐบาลโฉมใหม่ที่ทำงานบนพื้นฐานของเทคโนโลยีดิจิทัล (3) การพัฒนาและเตรียมความพร้อมของภาคประชาชน ภาคประชาสังคมเพื่อให้มีทักษะ ความรู้เท่าทัน และ (4) สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างคุ้มค่าและปลอดภัย

2) การปฏิรูปเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) ซึ่งมุ่งลงทุนสร้างเศรษฐกิจบนฐานการวิจัยพัฒนาและนวัตกรรม ใช้ทรัพยากรฐานชีวภาพ (พืช สัตว์ จุลินทรีย์ รวมทั้งวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ของเสีย/น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ฟาร์มปศุสัตว์และชุมชน) พัฒนาต่อยอดเป็น

⁷ รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ, [ออนไลน์], 2559, แหล่งที่มา: www.parliament.go.th.

“ผลิตภัณฑ์ชีวภาพ” ที่มีมูลค่าสูง ก่อให้เกิดความก้าวหน้าและนวัตกรรมในมิติใหม่ ๆ ที่ส่งผลต่อการปฏิรูปภาคเกษตร อาหาร สาธารณสุขและการแพทย์ พลังงานอุตสาหกรรมเคมี ภาคสังคม และภาคเศรษฐกิจของโลก โดยการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพของไทยมุ่งเน้นในเรื่องการสนับสนุนการลงทุนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐ เพื่อปฏิรูปเศรษฐกิจจากฐานเกษตรกรรมและฐานความหลากหลายทางชีวภาพไปสู่เศรษฐกิจ ฐานนวัตกรรมที่ใช้กระบวนการผลิต/เทคโนโลยีการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การพัฒนาและผลิตผลิตภัณฑ์มูลค่าสูงอย่างยั่งยืน

3) เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และเชิงวัฒนธรรม (Creative and Cultural Economy) ซึ่งมุ่งเน้นการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยมีการกำหนดมาตรการที่เอื้อให้เกิดการลงทุนเพื่อผลิตและพัฒนาสินค้าเชิงสร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรมและองค์ความรู้สมัยใหม่ที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลักดันให้เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเมืองควบคู่กับการพัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์ โดยใช้การพัฒนาเมือง/ย่านสร้างสรรค์เป็นกลไกในการพัฒนาระบบนิเวศสร้างสรรค์ (Creative Ecology)

4) เศรษฐกิจเพื่อสังคม (Social Economy) ซึ่งมุ่งส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่การพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปเพื่อการสังคมสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพและยั่งยืนของประชาชนส่วนใหญ่ โดยมีกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมให้เกิดความสมดุล อันนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ยั่งยืน ซึ่งกิจการเพื่อสังคมจะเน้นการสร้างคุณค่าร่วม (Creating Share Value) ที่ได้รับร่วมกันตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทานของกระบวนการผลิตและบริการสนับสนุนกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคเอกชน (Corporate Social Responsibility: CSR)

5) การปฏิรูปทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property System) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาระบบคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ ส่งเสริมการค้าและดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ โดยส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญาที่นำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ รวมทั้งให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาระบบการคุ้มครอง อนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสดงออกทางวัฒนธรรมของไทย เพื่อป้องกันการนำไปใช้อย่างไม่เหมาะสม และส่งเสริมให้เกิด การต่อยอดนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ มีการแบ่งปันผลประโยชน์กลับสู่ชุมชน เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

6) เศรษฐกิจสีดอกเลา (Silver Economy) หรือเรียกว่า “เศรษฐกิจผู้สูงอายุ” ซึ่งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยผู้สูงอายุ โดยกำหนด 3 เรื่อง คือ (1) การหาวิธีการ

เพื่อให้คนสูงอายุเข้ามาอยู่ในระบบเศรษฐกิจ มีการจ้างงาน (2) การส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ส่งเสริมการให้บริการเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ และ (3) กำหนดวิธีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีเงินและมีรายได้สำหรับการใช้จ่ายและซื้อบริการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้มีขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมการตลาดสินค้าสำหรับผู้สูงอายุ

2.1.7 แนวคิดในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis)⁸

SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมขององค์กร เพื่อค้นหาจุดแข็ง (S-Strength) จุดอ่อน (W-Weakness) โอกาส (O-Opportunity) และอุปสรรค (T-Threat) ซึ่งความหมายและคำจำกัดความของการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็น มีดังต่อไปนี้

2.1.7.1 การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายใน

จุดแข็ง (S-Strength) คือผลกระทบด้านบวกที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร หรือเป็นข้อได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจ หรืออาจหมายถึงการดำเนินงานภายในองค์กรที่สามารถกระทำได้ดี สำหรับนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์หรือแนวทางในการดำเนินงานต่าง ๆ ให้ตนเองมีความโดดเด่น หรือสร้างภาพลักษณ์ที่แตกต่างไปจากคู่แข่ง

จุดอ่อน (W-Weakness) คือผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมภายในขององค์กร หรือข้อเสียเปรียบในการดำเนินธุรกิจ หรืออาจหมายถึงการดำเนินงานภายในองค์กรที่ไม่สามารถกระทำได้ดี และส่งผลให้องค์กรเกิดความเสียเปรียบในการดำเนินธุรกิจได้

2.1.7.2 การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอก

โอกาส (O-Opportunity) คือปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กร

อุปสรรค (T-Threat) คือปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กร ไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร

2.1.7.3 เทคนิคที่ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ SWOT มีหลายวิธีการ ได้แก่

1) การให้น้ำหนักเพื่อระบุปัจจัยหลัก เป็นเทคนิคที่ช่วยระบุว่า จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค อันใด เป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อองค์กร การให้น้ำหนักแต่ละชุดปัจจัยใช้วิธีการ ให้คะแนน โดยปัจจัยที่มีค่าคะแนนสูงจะเป็นปัจจัยหลักในแต่ละชุด

2) เทคนิคการจับคู่ (SWOT matching) เป็นเทคนิคการจับคู่ใช้ในการสร้างกลยุทธ์ทางเลือก โดยใช้วิธีการจับคู่ที่ละคู่ระหว่างปัจจัย จุดอ่อนและโอกาส จุดอ่อนและอุปสรรค

⁸ กระบวนการวิเคราะห์ SWOT, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.planmsc.com.

จุดแข็งและโอกาส จุดแข็งและอุปสรรค ทั้งนี้ ในการจับคู่แต่ละครั้งอาจจะใช้ปัจจัยหลายตัวก็ได้ หรือโดยตัวมันเองอาจไม่จับคู่กับตัวใดเลยก็ได้ จากการใช้เทคนิคนี้พบว่ากลยุทธ์ที่ได้มีความละเอียด และเป็นจุดเล็ก ๆ จึงต้องจัดกลุ่มกลยุทธ์ที่คล้ายกัน แล้วสังเคราะห์เป็นกลยุทธ์ทางเลือก

3) การจัดลำดับความสำคัญ เทคนิคการจับคู่เปรียบเทียบแบบพบกันหมด ช่วยในการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์ โดยเฉพาะเมื่อมีกลยุทธ์ที่ต้องการเปรียบเทียบจำนวนมาก เทคนิคการจับคู่เปรียบเทียบนี้จะช่วยให้การเปรียบเทียบกระทำได้ง่ายขึ้น

2.1.7.4 TOWS Metrix

เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์จากผลการประเมินสภาพแวดล้อมเมื่อได้ ข้อมูลเกี่ยวกับจุดแข็ง-จุดอ่อน โอกาส-ภัยคุกคาม โดยนำจุดแข็ง จุดอ่อน มาเปรียบเทียบกับโอกาส ภัยคุกคามจากภายนอก เพื่อดูว่าองค์กรกำลังเผชิญสถานการณ์เช่นใด และภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น องค์กรควรจะทำอย่างไร โดยทั่วไปจะอยู่ในสถานการณ์ 4 รูปแบบดังนี้

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	S = จุดแข็ง	W = จุดอ่อน
O = โอกาส	SO = กลยุทธ์เชิงรุก	WO = กลยุทธ์เชิงพัฒนา
T = อุปสรรค	ST = กลยุทธ์เชิงรับ	WT = กลยุทธ์เชิงถอย

กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategies) เมื่อปัจจัยที่เป็นกุญแจแห่งความสำเร็จ ทั้งสภาวะแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรอยู่ในช่องจุดแข็ง (S) และโอกาส (O) ตามลำดับ เป็นกลยุทธ์เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อองค์กรมีจุดแข็งและโอกาสเอื้ออำนวย

กลยุทธ์เชิงพัฒนา (WO Strategies) เมื่อปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายในมีจุดอ่อน (W) แต่ปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายนอกอยู่ในช่องโอกาส (O) เป็นกลยุทธ์ที่ปรับจุดอ่อนให้เป็นจุดแข็ง เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินกลยุทธ์ได้

กลยุทธ์เชิงรับ (ST Strategies) เป็นกลยุทธ์ที่ปรับอุปสรรคให้เป็นโอกาส เพื่อให้ดำเนินกลยุทธ์เชิงรุกได้ โดยองค์กรมีปัจจัยแห่งความสำเร็จอยู่ในช่องจุดแข็ง (S) แต่ปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายนอกอยู่ในช่องอุปสรรค (T)

กลยุทธ์เชิงถอย (WT Strategies) เป็นกลยุทธ์ที่ปรับการดำเนินงานเพื่อ บรรลุวัตถุประสงค์ ไปเป็นรูปแบบอื่น เนื่องจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายในอยู่ในช่องจุดอ่อน (W) และปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายนอกอยู่ในช่องอุปสรรค (T)

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 คณะกรรมาธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ สมาชิกขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (2559) ได้จัดทำรายงานเรื่อง การปฏิรูปเศรษฐกิจชีวภาพ เสนอความพร้อมของประเทศไทยที่จะพัฒนาสู่การเป็นเศรษฐกิจชีวภาพ เนื่องจากมีทรัพยากรชีวภาพเป็นทุนพื้นฐานที่สำคัญ มีการศึกษาปัญหาความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ พบว่า ประเทศไทยควรประกาศให้เศรษฐกิจชีวภาพเป็นวาระแห่งชาติ มีคณะกรรมการระดับประเทศ มีการขับเคลื่อนการปฏิรูปโดยเสนอให้บรรจุในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ และกำหนดเป้าหมายให้ประเทศไทยมีรายได้จากผลิตภัณฑ์ชีวภาพเพิ่มจากร้อยละ 2 ของ GDP เป็นร้อยละ 10 ภายใน 20 ปี

2.2.2 สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) (2560) ได้จัดทำกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งมีการขับเคลื่อนใน 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจชุมชนภาคธุรกิจบนฐานการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 2 จัดทำฐานข้อมูลและองค์ความรู้ ความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการปกป้อง ค้ำครอง อนุรักษ์และการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ และยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ

2.2.3 ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้จัดทำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569 โดยมุ่งไปที่การสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรที่มีความหลากหลายด้วยการใช้ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมร่วมกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ใน 4 สาขายุทธศาสตร์ คือ เกษตรและอาหาร สุขภาพและการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในปี 2561 จาก 3.4 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 21 ของ GDP เพิ่มขึ้นเป็น 4.4 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็น ร้อยละ 24 ของ GDP ในอีก 6 ปีข้างหน้า และการรักษาฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพให้สมดุลระหว่างการมีอยู่และใช้ไปเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน มีสาระสำคัญ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความยั่งยืนของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพด้วยการจัดสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ โดยการปรับจาก “Nature as Resource” จาก “Nature as Source” ธรรมชาติไม่ใช่เพียงทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตที่ใช้แล้วหมดไป แต่ธรรมชาติจะเป็นแหล่งกำเนิดของชีวิตและทุกสรรพสิ่งบนโลก เป็นพื้นฐานของความอยู่ดีกินดีของมนุษย์

รวมถึงการนำกลับมาใช้ซ้ำตามหลักการหมุนเวียน ประกอบด้วย 3 แผนงาน ได้แก่ (1) อนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม (2) สร้างความสามารถในการบริหารทรัพยากร และ (3) พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากร

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งด้วยทุนทรัพยากร อัตลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ใช้ศักยภาพของพื้นที่โดยการระเบิดจากภายใน เน้นการตอบสนองความต้องการในแต่ละพื้นที่เป็นอันดับแรก ใช้ประโยชน์จากความเข้มแข็งของ “ความหลากหลายทางชีวภาพ” และ “ความหลากหลายทางวัฒนธรรม” มาต่อยอดและยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการให้มีมูลค่าสูงขึ้น ประกอบด้วย 3 แผนงาน ได้แก่ (1) เพิ่มความมั่นคงด้านอาหาร สุขภาพ และพลังงาน (2) พัฒนาเชิงพื้นที่ และ (3) เพิ่มโอกาสเข้าถึงและถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้เศรษฐกิจ BCG ให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน นำความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมายกระดับประสิทธิภาพการผลิต ลดความสูญเสียในกระบวนการผลิตให้เป็นศูนย์ การหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ หรือการนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน ยกระดับมาตรฐานและให้ความสำคัญกับระบบการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบ “ทำน้อยได้มาก” แทน ประกอบด้วย 5 แผนงาน ได้แก่ (1) พัฒนาสาขาอุตสาหกรรม (2) เตรียมกำลังคน ผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการ (3) สร้างและพัฒนาตลาด (4) พัฒนา ปรับแก้กฎหมาย กฎระเบียบ และ (5) จัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานและ สิ่งอำนวยความสะดวก

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความสามารถในการตอบสนองต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก เน้นการสร้างภูมิคุ้มกัน และสร้างความสามารถในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างเท่าทันเพื่อบรรเทาผลกระทบ ด้วยการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปเพิ่มศักยภาพของชุมชน ผู้ประกอบการ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต/บริการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด สร้างการเติบโตอย่างมีคุณภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพื่อนำไปสู่สังคมคาร์บอนต่ำ ประกอบด้วย 3 แผนงาน ได้แก่ (1) พัฒนาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ขั้นแนวหน้า (2) ยกระดับความสามารถของกำลังคน และ (3) ยกระดับเครือข่ายพันธมิตรต่างประเทศ

2.2.4 ข้อมูลการขับเคลื่อนภาคการเกษตรด้วย BCG Model

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์อยู่ระหว่างการจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนภาคการเกษตรด้วย BCG Model โดยมีเป้าหมายเพื่อ “ปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรของประเทศไทยสู่ 3 สูง คือ ประสิทธิภาพสูง ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผสมผสานภูมิปัญญา มุ่งยกระดับผลผลิตเกษตรสู่มาตรฐานสูง ครอบคลุมทั้งด้านคุณภาพ โภชนาการ ความปลอดภัย และระบบการผลิตที่ยั่งยืน เพื่อเป้าหมายให้การทำการเกษตรเป็นอาชีพที่สร้างรายได้สูง ด้วยการผลิตสินค้าเกษตรที่เน้นความเป็น

พรีเมียม มีความหลากหลาย และกำหนดราคาขายได้ตามคุณภาพของผลผลิตเกษตร” ที่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมเป้าหมาย (S-curve) 4 อุตสาหกรรมสำคัญของประเทศ ได้แก่ (1) เกษตรและอาหาร (2) สุขภาพและการแพทย์ (3) พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และ (4) การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการเชื่อมโยงกับการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยบูรณาการห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของการพัฒนาตั้งแต่ต้นทาง-กลางทาง-ปลายทาง โดยใช้ฐานความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน ซึ่งมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร ได้แก่ (1) GDP ภาคเกษตรเติบโตอย่างสมดุลและมีเสถียรภาพ (2) รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้น (3) อนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการเกษตรอย่างสมดุลและยั่งยืน และเตรียมความพร้อมในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย (1) การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรทางการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (2) การส่งเสริมเกษตรสมัยใหม่ และการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูง (3) การพัฒนาเกษตรกรมืออาชีพและเสริมสร้างความเชี่ยวชาญของบุคลากรภาครัฐ และ (4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก

2.2.5 ข้อมูลยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องการพัฒนา BCG Model สาขาเกษตร ประกอบด้วย

แผนระดับที่ 1 ยุทธศาสตร์ชาติ: จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และยุทธศาสตร์ชาติที่ 5 ด้านการสร้างความเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

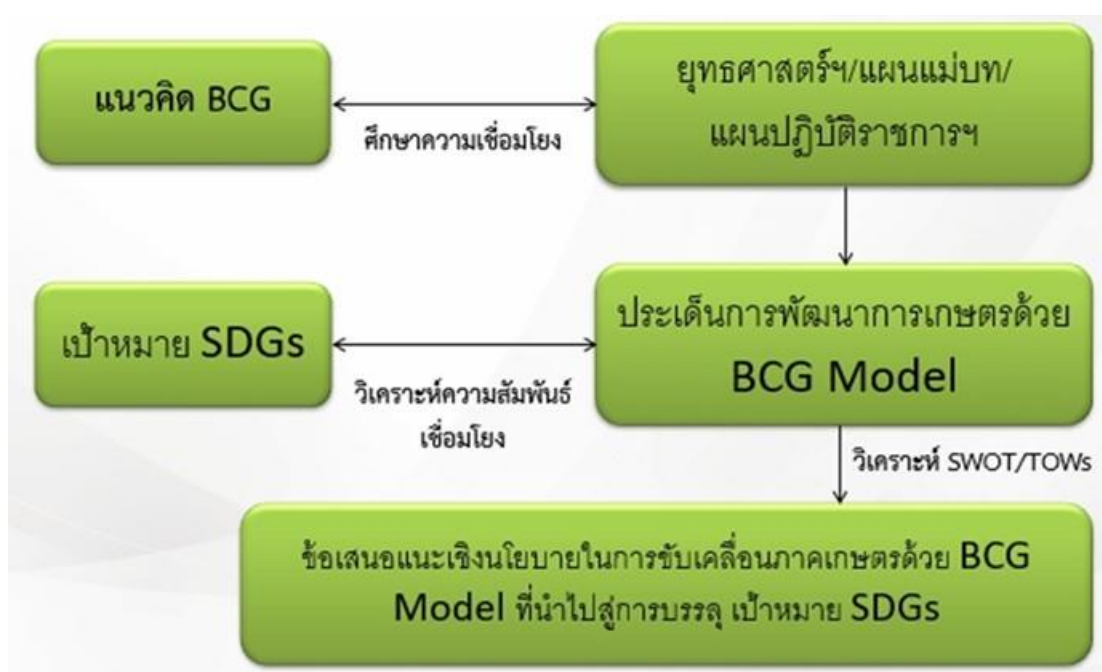
แผนระดับที่ 2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ: จำนวน 4 แผนแม่บท ได้แก่ แผนแม่บท (03) ประเด็นการเกษตร แผนแม่บท (15) ประเด็นพลังงานสังคม แผนแม่บท (16) ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก และแผนแม่บท (18) ประเด็นการเติบโตอย่างยั่งยืน

แผนระดับที่ 3 ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569 ที่ได้กล่าวถึงในข้อ 2.2.4 ข้างต้น และแผนปฏิบัติการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563-2565): จำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมูลค่าสินค้าเกษตร กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตร และกลยุทธ์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

2.3 สรุปกรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดการศึกษาประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ส่วนที่หนึ่งเป็นการศึกษาข้อมูล ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตร ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ.

2564-2569 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร รวมทั้งบทบาทไทยที่ได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรในช่วงที่ผ่านมา ตามทิศทางในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565) โดยคำนึงถึงจุดเน้นของความสัมพันธ์กับแนวคิด BCG Model นำมาสู่ส่วนที่สอง คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชื่อมโยง โดยการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย SDGs และสามารถสะท้อนการแสดงจุดยืนของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model ในเวทีนานาชาติอย่างไรได้ แสดงดัง ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการศึกษา

บทที่ 3

ผลการศึกษา

การศึกษาที่ดำเนินการในครั้งนี้ จากผลการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 นำไปสู่การวิเคราะห์ ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) กับภาคการเกษตร ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร
2. บทบาทไทยที่ได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรในช่วงที่ผ่านมา ตามทิศทางในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565) ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด BCG Model
3. การสัมภาษณ์ผู้บริหารของส่วนราชการและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง การนำเสนอจุดยืนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตรของประเทศไทยในเวทีนานาชาติ
4. การวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS
5. กำหนดกลยุทธ์ และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในบทบาทของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วยแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

จากกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น จะเป็นการตอบประเด็นคำถามของการศึกษา 3 ข้อหลัก ได้แก่ (1) แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) มีความเกี่ยวข้องสนับสนุนกับภาคเกษตรอย่างไร และเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร ในเป้าหมายใดบ้าง (2) การแสดงจุดยืนของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรของประเทศไทยด้วย BCG Model ในเวทีนานาชาติควรเป็นอย่างไร และ (3) ประเทศไทยควรมีบทบาทขับเคลื่อนภาคเกษตรของไทยด้วย BCG Model ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร อย่างไร

3.1 ความเชื่อมโยงของแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) กับภาคการเกษตร ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร

3.1.1 สรุปกรอบแนวคิด BCG Model

โมเดลเศรษฐกิจ BCG เป็นโมเดลเศรษฐกิจใหม่ในการขับเคลื่อนการเติบโตของเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมของประเทศ โดยน้อมนำหลักการ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) เป็นหลักในการพัฒนาสู่ “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goals: SDGs) เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม โดยการผนึกพลัง ภาครัฐ-เอกชน/ชุมชน/สังคม-มหาวิทยาลัย/สถาบันวิจัย-เครือข่ายต่างประเทศ ในลักษณะ จตุภาคี (Quadruple Helix) เพื่อ “เปลี่ยนข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) ที่ไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้เป็นความสามารถในการแข่งขันด้วยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม (Science Technology & Innovation) เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโตและแข่งขันได้ในระดับโลก พร้อมกับการกระจายรายได้สู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”

จากการทบทวนนิยาม แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) สามารถสรุปเป็นประเด็นตามการบูรณาการสามเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน (เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม) ดังนี้

BCG Model เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติโดยนำองค์ความรู้มาต่อยอดฐานความเข้มแข็งภายในของประเทศไทย คือ ความหลากหลายทางชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ พร้อมกับปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อรักษาความมั่นคงทางวัตถุดิบ สมดุลของสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบ BCG ประกอบไปด้วย แนวคิดหลัก 2 แนวคิด คือ เศรษฐกิจชีวภาพ และเศรษฐกิจหมุนเวียน รวมกันเป็นแนวคิดที่กว้างขึ้นและสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว

เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) คือ รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่าควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในหลากหลายสาขามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพหรือก่อให้เกิดนวัตกรรมทรัพยากรที่นำมาผลิตในระบบเศรษฐกิจชีวภาพต้องสามารถปลูกทดแทนหรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้ (renewable) ลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนให้ทรัพยากรในระบบการผลิตทั้งหมดสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมและนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เพื่อรับมือกับปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในอนาคตที่จะมีความต้องการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตเพิ่มมากขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความต้องการสินค้าและบริการของผู้บริโภค ดังนั้น เศรษฐกิจหมุนเวียนจึงมุ่งเน้นการคงคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้นานที่สุด ส่งเสริมการใช้ซ้ำ สร้างของเสีย ในปริมาณที่ต่ำที่สุด และให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากการผลิตและบริโภค ด้วยการนำวัตถุดิบที่ผ่านการผลิตและบริโภคแล้วเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ ซึ่งต่างจากระบบเศรษฐกิจ แบบดั้งเดิม ที่เน้นการใช้ทรัพยากรการผลิตและการสร้างของเสียในรูปแบบเศรษฐกิจที่เป็นเส้นตรง หรือ Linear Economy

เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่นำไปสู่ความยั่งยืนและแข่งขันได้ในระดับสากล

3.1.2 ทิศทางการพัฒนาการเกษตร ภายใต้แนวคิด BCG Model ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

จากยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569 ที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 ซึ่งมุ่งไปที่การสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรที่มีความหลากหลาย ด้วยการใช้ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม ร่วมกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ใน 4 สาขา ยุทธศาสตร์ คือ เกษตรและอาหาร สุขภาพและการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายและตัวชี้วัด แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เป้าหมายและตัวชี้วัดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด
1. เพิ่มอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ ยกระดับรายได้ประชากร (ยุทธศาสตร์ที่ 3 และ 4)	1.1 มูลค่า GDP ของเศรษฐกิจ BCG เพิ่มขึ้น 1 ล้านล้านบาท หรืออยู่ที่ 4.4 ล้านล้านบาท ในอีก 6 ปีข้างหน้า จากปี 2561 ซึ่งอยู่ที่ 3.4 ล้านล้านบาท 1.2 สัดส่วนผลิตภัณฑ์และบริการมูลค่าสูงเพิ่มขึ้น 1.3 ครีวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น จ้างงานเพิ่มขึ้น 3.5 ล้านคน 1.4 ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของผู้ที่อยู่ในเศรษฐกิจฐานรากลดลง มากกว่า 10 ล้านคน

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด
2. สร้างความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพ และพลังงาน ในทุกระดับเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต (ยุทธศาสตร์ที่ 2 และ 4)	2.1 จำนวนผู้มีปัญหาขาดแคลนอาหารและทุพโภชนาการต่ำกว่าร้อยละ 5 (ปี พ.ศ. 2559 ผู้ประสบปัญหานี้ร้อยละ 9.5) 2.2 จำนวนผู้เข้าถึงยาและเวชภัณฑ์ได้แม้อันภาวะวิกฤต และเข้าถึงยาและเวชภัณฑ์ราคาแพงได้เพิ่มขึ้น 2.3 เพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานทดแทนเป็นร้อยละ 20 (จากร้อยละ 16.5 ในปี พ.ศ. 2562) 2.4 สร้างสังคมฐานความรู้ และสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเท่าทัน 2.5 ลดความเสี่ยงจากโรคติดเชื้อในคน สัตว์ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม
3. สร้างความยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ยุทธศาสตร์ที่ 1)	3.1 ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติลง 2 ใน 3 จากปัจจุบัน 3.2 ลดผลกระทบมลพิษสิ่งแวดล้อม เช่น PM 2.5 ชยะ น้ำเสีย และโลกร้อน 3.3 สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวและคอนเทนต์ ดิต Top 3 ของเอเชียแปซิฟิก 3.4 ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการฟื้นฟู ลดการสูญเสียพืชและ สัตว์หายาก

รวมทั้ง จากร่างแนวทางการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อยู่ระหว่างการดำเนินการ ซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 โดยมีเป้าหมายเพื่อ “ปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรของประเทศไทยสู่ 3 สูง คือ **ประสิทธิภาพสูง** ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผสมภูมิปัญญา มุ่งยกระดับผลผลิตเกษตรสู่มาตรฐานสูง ครอบคลุมทั้งด้านคุณภาพ โภชนาการ ความปลอดภัย และระบบการผลิตที่ยั่งยืน เพื่อให้การทำการเกษตรเป็นอาชีพที่สร้าง **รายได้สูง** ด้วยการผลิตสินค้าเกษตรที่เน้นความเป็นพรีเมียม มีความหลากหลาย และกำหนดราคาขายได้ตามคุณภาพของผลผลิตเกษตร” โดยใช้ฐานความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน ซึ่งมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร ได้แก่ (1) GDP ภาคเกษตรเติบโตอย่างสมดุลและมีเสถียรภาพ (2) รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้น (3) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการเกษตรอย่างสมดุลและยั่งยืน นั้น

ซึ่งสอดคล้องกับหัวใจสำคัญของ BCG Model คือการพัฒนาแบบคู่ขนาน ทั้งในส่วนที่อาศัยความก้าวหน้าทางวิทยาการระดับสูงสำหรับผลิตสินค้าและบริการมูลค่าสูง เช่น ส่วนประกอบอาหารสุขภาพ ชีววัตถุ สารออกฤทธิ์ทางการแพทย์ ฯลฯ และในส่วนฐานกว้างของปิรามิดที่เป็นการ

ยกระดับเศรษฐกิจฐานราก เพื่อสร้างมูลค่าให้คนจำนวนมาก และการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเสริมความเข้มแข็งของทุนทางสังคมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะขยายผลไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (from SEP to SDG)⁹

ในที่นี่ ผู้ศึกษาจึงได้พิจารณาทิศทางการพัฒนาการเกษตร ภายใต้แนวคิด BCG Model ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ จากเป้าหมายและตัวชี้วัดของ ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการเกษตร ซึ่งเป็นกรอบระดับประเทศ แสดงตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเชื่อมโยงเป้าหมายและตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทย ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG/ เป้าหมาย เชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร	เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ
เป้าหมาย 1. เพิ่มอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ ยกระดับ รายได้ประชากร ตัวชี้วัด 1.1 มูลค่า GDP ของเศรษฐกิจ BCG เพิ่มขึ้น 1 ล้านล้านบาท หรืออยู่ที่ 4.4 ล้านล้านบาท ในอีก 6 ปีข้างหน้า จากปี 2561 ซึ่งอยู่ที่ 3.4 ล้านล้านบาท 1.2 สัดส่วนผลิตภัณฑ์และบริการมูลค่าสูง เพิ่มขึ้น 1.3 ครีวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น จ้างงาน เพิ่มขึ้น 3.5 ล้านคน 1.4 ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของผู้ที่อยู่ใน	เป้าหมายที่ 1 ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ ตัวชี้วัด 1.1.1 สัดส่วนของประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้น ความยากจนสากล จำแนกตาม เพศ กลุ่มอายุ สถานะการจ้างงาน และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ (ชุมชน เมือง/ชนบท)

⁹ สุวิทย์ เมษินทรีย์ ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์มติชน เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2562, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทย ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG/ เป้าหมาย เชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร	เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ
เศรษฐกิจฐานรากลดลงมากกว่า 10 ล้านคน เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร 1. GDP ภาคเกษตรเติบโตอย่างสมดุลและมีเสถียรภาพ 2. รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้น	
เป้าหมาย 2. สร้างความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพ และพลังงานในทุกระดับเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต ตัวชี้วัด 2.1 จำนวนผู้มีปัญหาขาดแคลนอาหารและทุพโภชนาการต่ำกว่าร้อยละ 5 (ปี พ.ศ. 2559 ผู้ประสบปัญหานี้อยู่ที่ร้อยละ 9.5) 2.2 จำนวนผู้เข้าถึงยาและเวชภัณฑ์ได้แม้ในภาวะวิกฤต และเข้าถึงยาและเวชภัณฑ์ราคาแพงได้เพิ่มขึ้น 2.3 เพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานทดแทนเป็นร้อยละ 20 (จากร้อยละ 16.5 ในปี พ.ศ. 2562) 2.4 สร้างสังคมฐานความรู้ และสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเท่าทัน 2.5 ลดความเสี่ยงจากโรคติดต่อในคน สัตว์ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร 1. GDP ภาคเกษตรเติบโตอย่างสมดุลและมีเสถียรภาพ	เป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ยุกระดับโภชนาการ และส่งเสริมการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ตัวชี้วัด 2.1.1 ความชุกของภาวะทุพโภชนาการ (Prevalence of Undernourishment: PoU) 2.1.2 ความชุกของความไม่มั่นคงทางอาหารของประชากรในระดับปานกลางหรือรุนแรง โดยใช้ Food Insecurity Experience Scale (FIES) เป็นหลัก 2.2.1 ความชุกของภาวะเตี้ยแคระแกร็น 2.2.2 ความชุกของภาวะทุพโภชนาการในวัยเด็ก 2.3.1 มูลค่าการผลิตต่อหน่วยแรงงาน จำแนกตามขนาดกิจการของการทำฟาร์ม/เลี้ยงสัตว์/การป่าไม้ 2.3.2 รายได้เฉลี่ยของเกษตรกรผู้ผลิตอาหารรายย่อย จำแนกตามเพศ และสถานะพื้นเมือง (เพื่อแยกชนพื้นเมือง หรือชนเผ่า) 2.4.1 ร้อยละของพื้นที่เกษตรที่มีการทำการเกษตรแบบยั่งยืน 2.5.1 ตัวบ่งชี้ความสมบูรณ์ของการเก็บผลผลิตในธนาคารพันธุกรรม (หรือการเก็บนอกสถานธรรมชาติ) 2.5.2 สัดส่วนพันธุ์สัตว์ท้องถิ่น แบ่งหมวดหมู่เป็นอยู่ในความเสี่ยง ไม่อยู่ในความเสี่ยง หรือไม่รู้จักระดับความเสี่ยง

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทย ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG/ เป้าหมาย เชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร	เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ
2. รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้น	ที่จะสูญพันธุ์ 2.a.1 ดัชนีการเตรียมความพร้อมทางการเกษตรต่อ ค่าใช้จ่ายของภาครัฐ 2.a.2 กระแสความช่วยเหลือรวม (ความช่วยเหลือ เพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance: ODA) บวกกระแส ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการอื่น (Other Official Flows: OOF) ที่ให้ไปยังภาคเกษตรกรรม 2.b.1 การอุดหนุนการส่งออกทางการเกษตร เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มี สุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคน ในทุก วัย ลดจำนวนการตายและการเจ็บป่วยจากสารเคมี อันตรายและจากมลพิษและการปนเปื้อนทางอากาศ น้ำ และดิน ให้ลดลงอย่างมาก ภายในปี พ.ศ. 2573 ตัวชี้วัด 3.9.2 อัตราการตายที่เกิดจากน้ำ และการสุขาภิบาล ที่ไม่ปลอดภัย และปราศจากสุขลักษณะ (เผชิญกับ บริการด้านน้ำ สุขาภิบาลและสุขอนามัยที่ไม่ ปลอดภัย) เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการบริโภคและผลิตที่ ยั่งยืน ตัวชี้วัด 12.1.1 จำนวนประเทศที่มีแผนปฏิบัติการบริโภค และการผลิตที่ยั่งยืน (Sustainable Consumption and Production: SCP) 12.3.1 การสูญเสียอาหารทั่วโลก

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทย ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG/ เป้าหมาย เชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร	เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ
	12.4.1 จำนวนภาคีที่ทำข้อตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมในเรื่องสารเคมีที่เป็นอันตรายและสารเคมีอื่น ๆ และของเสียที่ตอบสนองต่อพันธะสัญญา และหน้าที่ในการส่งสารสนเทศตามที่กำหนดไว้ในสัญญาที่เกี่ยวข้อง 12.4.2 การบำบัดของเสีย การเกิดขึ้นมาของขยะอันตราย การจัดการกับขยะอันตราย จำแนกตามรูปแบบการบำบัด
เป้าหมาย 3. สร้างความยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัด 3.1 ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติลง 2 ใน 3 จากปัจจุบัน 3.2 ลดผลกระทบมลพิษสิ่งแวดล้อม เช่น PM 2.5 ขยะ น้ำเสีย และโลกร้อน 3.3 สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีระบบบริหารจัดการท่องเที่ยว และคอนเทนต์ ดิด Top 3 ของเอเชียแปซิฟิก 3.4 ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการฟื้นฟู ลดการสูญเสียพืชและสัตว์หายาก เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร 3. อนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการเกษตรอย่างสมดุลและยั่งยืน	เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน และมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ตัวชี้วัด 6.4.1 ร้อยละความเปลี่ยนแปลงของการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพตลอดทุกช่วงเวลา 6.4.2 ระดับความตึงเครียดด้านน้ำ: สัดส่วนการใช้น้ำจืดต่อปริมาณน้ำจืดที่มีทั้งหมด เป้าหมายที่ 13 ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ ที่เกิดขึ้น ตัวชี้วัด 13.2.1 จำนวนประเทศที่มีการสื่อสารให้รับรู้ว่าเป็นทางการ ถึงการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาด้วยการผสมผสานในเรื่องคาร์บอนต่ำ การปรับตัวต่อภูมิอากาศ และการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (เช่น ขั้นตอนการวางแผนการปรับตัวของชาติ และมาตรการสนับสนุนเพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนไปใช้สารและเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม)

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทย ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG/ เป้าหมาย เชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร	เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ
	เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและ ทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน ตัวชี้วัด 14.4.1 สัดส่วนของมวลสัตว์น้ำ (fish stocks) ที่อยู่ใน ระดับความยั่งยืนทางชีวภาพ 14.5.1 ขอบเขตของพื้นที่คุ้มครองที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ทางทะเล 14.6.1 ความก้าวหน้าของประเทศต่าง ๆ ในระดับการ ใช้เครื่องมือ/กลไก ระหว่างประเทศเพื่อต่อสู้กับการ ประมงที่ผิดกฎหมายที่ไม่มีการรายงานและที่ไม่มีการ ควบคุม 14.7.1 ร้อยละของผลผลิตจากการประมง ที่ยั่งยืนต่อ GDP ในรัฐกำลังพัฒนา ที่เป็นเกาะขนาดเล็ก ประเทศ กลุ่มพัฒนาน้อยที่สุดและ ทุกประเทศ 14.a.1 สัดส่วนการจัดสรรงบประมาณเพื่อวิจัย เกี่ยวกับเทคโนโลยีทางทะเลต่องบประมาณการวิจัย ทั้งหมด 14.b.1 ความก้าวหน้าของแต่ละประเทศที่มี การใช้ และดำเนินการด้านข้อกฎหมาย/ข้อบังคับ/นโยบาย/ กรอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่ตระหนักและ ปกป้องสิทธิของการทำประมงขนาดเล็ก 14.c.1 จำนวนประเทศที่ดำเนินการอย่างถูกต้องตาม กฎหมาย หรือถูกต้องตามรายการข้อกำหนดที่แถลง ไว้ในข้อตกลงทางทะเลของภูมิภาค (Regional Seas Protocol: RSP) และให้สัตยาบัน และดำเนินการตาม สนธิสัญญาของ (International Labour Organization: ILC) ว่าด้วยการเดินเรือและประมง

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทย ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG/ เป้าหมาย เชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร	เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ
	เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบก อย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลาย สภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดิน และฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความ หลากหลายทางชีวภาพ ตัวชี้วัด 15.3.1 ร้อยละของพื้นดินที่ถูกทำให้เสื่อมโทรมเทียบ กับพื้นที่ทั้งหมด (Percentage of land that is degraded over total land area)

จากตารางที่ 2 ข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรที่ขับเคลื่อนด้วย BCG ต่างมีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs ใน 8 เป้าหมาย นั่นคือ

SDG1 ยุติความยากจน

SDG2 สนับสนุนเกษตรกรรมยั่งยืน ความมั่นคงทางอาหาร

SDG3 ลดสารเคมีอันตรายและจากมลพิษและการปนเปื้อนทางอากาศ น้ำ และดิน

SDG6 สนับสนุนให้มีน้ำเพียงพอ

SDG12 มีการผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน มีความรับผิดชอบ ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพตลอดห่วงโซ่มูลค่า มีการจัดการของเสียจากระบบ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

SDG13 พร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

SDG14 และ SDG15 พร้อมมีการปกป้องสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพทางบกและทางทะเล

ตลอดจน เมื่อพิจารณาในเป้าหมายและตัวชี้วัดจากความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรที่ขับเคลื่อนด้วย BCG กับเป้าหมายและตัวชี้วัดของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs ใน 8 เป้าหมาย

พบว่าในเป้าหมายที่มีความเชื่อมโยงกันนั้น หากเปรียบเทียบระหว่างกัน ผู้ศึกษาพิจารณาแล้ว สรุปได้ดังนี้

1) เป้าหมายของ BCG ประเด็นเพิ่มอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ ยกระดับรายได้ประชากร ประเด็น GDP ภาคเกษตรเติบโตอย่างสมดุลและมีเสถียรภาพ รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้นที่เชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs ประเด็นยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่

พบว่าตัวชี้วัดสะท้อนภาพการพัฒนาของเป้าหมาย BCG มีมากกว่าเป้าหมาย SDGs คือ การมุ่งวัดการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดูสัดส่วนผลิตภัณฑ์และบริการมูลค่าสูงเพิ่มขึ้น

2) เป้าหมายของ BCG ประเด็นสร้างความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพ และพลังงาน ในทุกระดับเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต ประเด็น GDP ภาคเกษตรเติบโตอย่างสมดุลและมีเสถียรภาพ รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้น ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs ประเด็นยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ประเด็นสร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคน ในทุกวัย ลดจำนวนการตายและการเจ็บป่วยจากสารเคมีอันตรายและจากมลพิษและการปนเปื้อนทางอากาศ น้ำ และดิน ให้ลดลงอย่างมาก ภายในปี พ.ศ. 2573 ประเด็นสร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการบริโภคและผลิตที่ยั่งยืน

พบว่าตัวชี้วัดสะท้อนภาพการพัฒนาของเป้าหมาย BCG มีน้อยกว่าเป้าหมาย SDGs ในประเด็นความมั่นคงของผู้ผลิตอาหาร ในที่นี้คือเกษตรกรและพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน การเก็บผลผลิตในธนาคารพันธกรรม (หรือการเก็บนอกสถานธรรมชาติ) อัตราการตายและการเจ็บป่วย จากสารเคมีอันตรายและจากมลพิษและการปนเปื้อนทางอากาศ น้ำ และดิน การสูญเสียอาหาร จำนวนภาคีที่ทำข้อตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมในเรื่องสารเคมีที่เป็นอันตรายและสารเคมีอื่น ๆ

3) เป้าหมายของ BCG ประเด็นสร้างคามยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นอนุรักษ์ พืชพันธุ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการเกษตรอย่างสมดุลและยั่งยืนที่เชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs ประเด็นสร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้น้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน และมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ประเด็นปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น ประเด็นอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน ประเด็นปกป้อง พืชพันธุ์ และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

พบว่าตัวชี้วัดสะท้อนภาพการพัฒนาของเป้าหมาย BCG มีความครอบคลุมได้ระดับใกล้เคียงกัน หากแต่น้อยกว่าเป้าหมาย SDGs ในประเด็นการตรวจสอบ ใช้กลไกทางมาตรการกฎหมาย การปฏิบัติตามพันธกรณีในภาคีสัญญา

อาจกล่าวได้ว่า สิ่งสะท้อนให้เห็นจากการวิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงเปรียบเทียบระหว่างตัวชี้วัดของเป้าหมาย BCG ที่น้อยกว่าตัวชี้วัดเป้าหมาย SDGs นั้น เป็นความท้าทายที่สำคัญ ที่อาจต้องนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ประสานและดำเนินการให้เกิดการขับเคลื่อนได้ข้อมูลที่ใช้ประโยชน์ตอบเป้าหมายได้

นอกจากนี้ จากข้อมูลการสังเคราะห์ SDG Index 2021¹⁰ พบว่าประเทศไทยหากพิจารณาตามตัวชี้วัดใน SDG Index ที่พอหาข้อมูลมาใช้ในการประเมินและเปรียบเทียบกันระหว่างประเทศ ในทุกมิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสันติภาพ ประเทศไทยจะต้องเก็บข้อมูลได้ทั่วถึงและทันการณ์ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อให้สามารถสะท้อนภาพรวมของการพัฒนาและผลกระทบของวิกฤติต่าง ๆ ได้ทันการณ์ ในระดับเป้าหมาย ความท้าทายสำคัญยังคงอยู่ในเป้าหมาย ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและความเป็นธรรมและเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เพิ่มเติมด้วยเป้าหมายด้านสุขภาพ ได้แก่ ใน SDG2 (Zero Hunger) SDG3 (Good Health and Wellbeing) SDG5 (Gender Equality) SDG10 (Reduced Inequality) SDG13 (Climate Action) SDG14 (Life under Water) และ SDG15 (Life on Land) ซึ่งจะเห็นว่าเป้าหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรด้วย

3.2 บทบาทไทยที่ได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร ด้วย BCG Model ในช่วงที่ผ่านมาตามทิศทางในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565)

จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 พบว่า การขับเคลื่อนภาคการเกษตรด้วย BCG Model ต่างก็มีความเชื่อมโยงกับแนวทางของยุทธศาสตร์ แผนแม่บทระดับประเทศ แผนปฏิบัติการระดับกระทรวง ซึ่งเป็นกรอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ โดยในส่วนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ได้ถูกหยิบยก เป็น 1 ใน 4 สาขาอุตสาหกรรม s-curve สำคัญ ที่ไทยให้ความสำคัญกับทุนพื้นฐานของการมีความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม และนำยุทธศาสตร์ข้างต้นสู่การปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วย BCG Model สรุปได้ดังนี้

3.2.1 กลไกเชิงนโยบาย

คณะกรรมการบริหารการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG Model) โดยมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เป็นกรรมการและเลขานุการ และ

¹⁰ ชล บุญนาค, เจาะลึก SDG Index 2021 ของประเทศไทย, [ออนไลน์], มิ.ย.2564, แหล่งที่มา: www.sdgmove.com.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดแนวทางและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนตามนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG Model)

3.2.2 กลไกขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ

1) คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG Model มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนงานการขับเคลื่อนตามนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG Model) กำหนดกลไกส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนากำลังคน การพัฒนาระบบนิเวศ การปรับแก้หรือพัฒนากฎหมายและมาตรการให้เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG รวมถึงกำหนดระบบการติดตามประเมินผล และส่งเสริมสร้างการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับ BCG ในทุกระดับ

2) คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG Model สาขาเกษตร มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอความเห็นด้านการพัฒนาสาขาเกษตรต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG Model ติดตามผลการดำเนินงาน ศึกษา วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค รวมถึงโอกาสเพื่อนำไปพัฒนาเป็นนโยบาย ยุทธศาสตร์ กลไก และแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อการเร่งรัด ให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมถึงดำเนินการให้เกิดความเชื่อมโยงและเชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานในจุตุภาคเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม

3) คณะทำงานพิจารณากำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนบันทึกข้อตกลงความร่วมมือโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) สร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ด้านการเกษตร มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดกลไกกระบวนการสำคัญ และกำหนดกรอบแผนงานโครงการสำคัญเพื่อขับเคลื่อนขอบเขตงานตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (BCG โมเดล) สร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ด้านการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG โมเดล) กับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการเงิน และหน่วยงานภาคเอกชน เพื่อบูรณาการเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยมีขอบเขตความร่วมมือ ของภาครัฐ ดังนี้ (1) สนับสนุนนโยบายและการสร้างระบบนิเวศในการส่งเสริมการลงทุน การผลิต และการบริโภคผลิตภัณฑ์ BCG (2) การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานระบบคุณภาพ (3) การวิจัยพัฒนาและนวัตกรรม และถ่ายทอด

เทคโนโลยี และ (4) การพัฒนากำลังคน BCG ครอบคลุมเกษตรกร ผู้ประกอบการขนาดกลาง ขนาดย่อม และสตาร์ทอัพ

จะเห็นได้ว่า ทิศทางการพัฒนาภาคเกษตรที่ขับเคลื่อนด้วย BCG Model ต้องบูรณาการร่วมกับหลายหน่วยงาน ทุกภาคส่วน เพื่อผลักดันการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ให้เป็นไปตามเป้าหมายและตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร

3.3 การสัมภาษณ์ผู้บริหารของส่วนราชการและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องการนำเสนอจุดยืนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตรของประเทศไทยในเวทีนานาชาติ

ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ผู้บริหารจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้แก่ นายพงศ์ไท ไทโยธิน ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร นางสาวตาปี วัชรางกูร ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายระบบเศรษฐกิจการเกษตร เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2564 และ นางสาวหิรัญญา สระสม ผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ นางสาวพาสินี ณ ป้อมเพชร ผู้อำนวยการส่วนองค์กรและยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2564 เพื่อเป็นมุมมองของผู้ขับเคลื่อนนโยบายพัฒนาการเกษตรด้วยโมเดล BCG เชื่อมโยงกับนโยบายเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG Model สาขาเกษตร นายยุคล ลิ้มแหลมทอง (อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) ปัจจุบัน เป็นกรรมการในคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG Model และประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG Model สาขาเกษตร เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2564 โดยผู้ศึกษาตั้งประเด็นคำถามตามกรอบแนวคิดการศึกษา ใน 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) ท่านคิดว่าแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) มีความเกี่ยวข้องสนับสนุนกับภาคเกษตรอย่างไร
- 2) การแสดงจุดยืนของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรของประเทศไทยด้วย BCG Model ในเวทีนานาชาติควรเป็นอย่างไร
- 3) ประเทศไทยควรมีบทบาทขับเคลื่อนภาคเกษตรของไทยด้วย BCG Model ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร อย่างไร

ทั้งนี้ผลการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้ประมวลมุมมองใน 3 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 แนวคิด BCG Model กับ การสนับสนุนภาคเกษตร

ผู้อำนวยการกองนโยบายและ แผนพัฒนาการเกษตร และ ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายระบบ เศรษฐกิจการเกษตร	ผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจการเกษตร ระหว่างประเทศ และผู้อำนวยการส่วน องค์กรและยุทธศาสตร์ระหว่าง ประเทศ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
- เป็นการนำผลผลิตสินค้าเกษตร มาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร และใช้ประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ เช่น นำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ผลิตเป็นปุ๋ยชีวภาพ หรือ พลังงานชีวมวล โดยเป็นกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้มีความสมดุลและยั่งยืนเป็นผลดีต่อสุขภาพเกษตรกรและผู้บริโภค ดังนั้น แนวคิด BCG จึงเป็นการยกระดับในการพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศไทย	- ช่วยสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าจากฐานชีวภาพ ช่วยสร้างรายได้ และลดปัญหาความยากจน - ช่วยสนับสนุนการนำทรัพยากรกลับมาใช้อีกครั้ง หรือการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร นำกลับไปใหม่ หรือสร้างมูลค่าเพิ่มได้ - สนับสนุนการดำเนินงานในภาคเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ลดการใช้สารเคมี ลดการเผาตอซัง ซึ่งนอกจากจะช่วยให้สิ่งแวดล้อมแล้ว ยังช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และสร้างความยั่งยืนในการทำเกษตร	- ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรจากฐานชีวภาพ ให้เป็นลักษณะ “ทำน้อยได้มาก” โดยเป็นการใช้ทรัพยากรการเกษตรทั้งหมดอย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่ยั่งยืน

ประเด็นที่ 2 การแสดงจุดยืนของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรของประเทศไทยด้วย BCG Model ในเวทีนานาชาติ

ผู้อำนวยการกองนโยบายและ แผนพัฒนาการเกษตร และ ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายระบบ เศรษฐกิจการเกษตร	ผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจการเกษตร ระหว่างประเทศ และผู้อำนวยการส่วน องค์กรและยุทธศาสตร์ระหว่าง ประเทศ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
- สร้างความร่วมมือ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างประเทศ และร่วมกับ	- แนวคิด BCG Model ภาคเกษตรสามารถเป็นในแนวทางที่จะช่วยแก้ไขประเด็นท้าทายได้แก่	- แสดงจุดยืนว่าไทยให้ความสำคัญกับแนวคิด BCG Model โดยได้ผลักดันให้

ผู้อำนวยการกองนโยบายและ แผนพัฒนาการเกษตร และ ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายระบบ เศรษฐกิจการเกษตร	ผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจการเกษตร ระหว่างประเทศ และผู้อำนวยการส่วน องค์กรและยุทธศาสตร์ระหว่าง ประเทศ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
องค์กรภาคีระหว่างประเทศเพื่อ ขับเคลื่อน BCG ให้บรรลุผล สำเร็จ	การเกษตร ความมั่นคงอาหาร และ การปฏิรูประบบอาหารที่เท่าเทียม ระดับโลกนี้ได้ - ผู้แทนไทยควรแสดงบทบาท ที่ เน้นย้ำว่าไทย ในฐานะผู้ผลิตสินค้า เกษตรและอาหาร และส่งออก สินค้าอาหารสำคัญของโลก ให้ ความสำคัญกับประเด็นการ พัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ รักษาสมดุลของมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม	เป็นวาระแห่งชาติ และ พร้อมที่จะสร้างความ ร่วมมือกับนานาชาติประเทศ เพื่อช่วยการเปลี่ยนผ่านไปสู่ โลกที่ยั่งยืน

ประเด็นที่ 3 บทบาทขับเคลื่อนภาคเกษตรของไทยด้วย BCG Model ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร

ผู้อำนวยการกองนโยบายและ แผนพัฒนาการเกษตร และ ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายระบบ เศรษฐกิจการเกษตร	ผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจการเกษตร ระหว่างประเทศ และผู้อำนวยการส่วน องค์กรและยุทธศาสตร์ระหว่าง ประเทศ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
- ผ่านการเป็นผู้นำของอาเซียน ที่ขับเคลื่อน BCG ในภาคเกษตร อันดับหนึ่งของอาเซียน - BCG Model มีความสอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของ องค์การสหประชาชาติอยู่แล้ว รวมทั้งสอดคล้องกับหลักการของ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่ง	- ภาคเกษตรและการผลิตอาหารมี ความเกี่ยวข้องกับเป้าหมายการ พัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) หลายเป้าหมาย ดังนั้นการ บูรณาการการทำงานร่วมกัน ในการ ขับเคลื่อนภาคเกษตรของไทยด้วย BCG Model อย่างจริงจังและ ต่อเนื่องจะสามารถบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ได้	- การขับเคลื่อน BCG ใน ภาคเกษตร ต้องอาศัยการ ทำงานร่วมกัน เป็นหุ้นส่วน เศรษฐกิจที่ร่วมกับเกษตรกร ตั้งแต่ ต้นทาง จนถึงผลิต สินค้าได้ จำหน่ายได้ ซึ่ง สอดคล้องกับ คำว่า “กินอิ่ม นอนอุ่น อยู่เย็น เป็นสุข”

ผู้อำนวยการกองนโยบายและ แผนพัฒนาการเกษตร และ ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายระบบ เศรษฐกิจการเกษตร	ผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจการเกษตร ระหว่างประเทศ และผู้อำนวยการส่วน องค์กรและยุทธศาสตร์ระหว่าง ประเทศ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
เป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม - บทบาทในการขับเคลื่อนของไทย ประกอบด้วย การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรทางการเกษตรอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยสร้างการรับรู้และเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องการส่งเสริมเกษตรสมัยใหม่ โดยนำวิทยาศาสตร์ งานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม มาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ส่งเสริมการผลิตที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และความปลอดภัย การพัฒนาเกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmers) และเสริมสร้างความเชี่ยวชาญของบุคลากรภาครัฐ รวมถึงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ	อย่างแน่นนอน	

จะเห็นได้ว่า มุมมองใน 3 ประเด็นจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของส่วนราชการและผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถสรุปในแต่ละประเด็นได้ โดยที่ หากนำไปเชื่อมโยงกับในส่วนที่ผู้ศึกษาได้มีการวิเคราะห์ตัวชี้วัดสะท้อนภาพการพัฒนาของเป้าหมาย BCG ที่มีมากกว่าหรือน้อยกว่า เป้าหมาย SDGs จะสามารถสะท้อนคำตอบ จากคำถามที่ผู้ศึกษา ได้ตั้งไว้สำหรับโจทย์การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ได้พอสังเขป ดังนี้

ประเด็นที่ 1 แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) กับการสนับสนุนกับภาคเกษตร พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ ต่างมีมุมมองที่เห็นพ้องกันในทิศทางเดียวกันคือ

แนวคิด BCG Model จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตรจากฐานชีวภาพ โดยใช้ทรัพยากร การเกษตรทั้งหมดอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้มีความสมดุล และให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่ยั่งยืน

ประเด็นที่ 2 การแสดงจุดยืนของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรของประเทศไทยด้วย BCG Model ในเวทีนานาชาติ พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ มีมุมมองว่าไทย ในฐานะผู้ผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร และส่งออกสินค้าอาหารรายสำคัญของโลก ให้ความสำคัญกับประเด็นการพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจที่รักษาสมดุลของมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควรสร้างความร่วมมือ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างประเทศ เพื่อแก้ไขประเด็นท้าทายได้แก่ การเกษตร ความมั่นคงอาหาร และการปฏิรูประบบอาหารที่เท่าเทียมระดับโลกได้ ซึ่งหากเชื่อมโยงกับในส่วนที่ผู้ศึกษาได้มีการวิเคราะห์ตัวชี้วัดสะท้อนภาพการพัฒนาของเป้าหมาย BCG ที่มีมากกว่าเป้าหมาย SDGs คือ การมุ่งวัดการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดูสัดส่วนผลิตภัณฑ์และบริการมูลค่าสูงเพิ่มขึ้น นั้นหมายความว่า ประเทศไทยซึ่งเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ ควรจะมีจุดยืนในการส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรสร้างสรรค์ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยนำเทคโนโลยีชีวภาพมาใช้ในภาคเกษตร สนับสนุนผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปและอาหารของประเทศ ให้มีความโดดเด่นในรูปแบบเศรษฐกิจหมุนเวียน ใช้กระบวนการผลิต/เทคโนโลยีการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ที่เชื่อมโยงในเรื่องบริการสุขภาพที่สอดคล้องกับกระแสโลกซึ่งมีการเติบโตมาก และการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเพิ่มขึ้นของผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพ รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของโรคต่าง ๆ ที่นำไปสู่เกิดการต้อยอดนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ มีการแบ่งปันผลประโยชน์กลับสู่ชุมชน เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประเทศได้

ประเด็นที่ 3 บทบาทขับเคลื่อนภาคเกษตรของไทยด้วย BCG Model ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ มีมุมมองที่เห็นพ้องกันว่า ต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันเป็นหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ร่วมกับเกษตรกรตั้งแต่ ต้นทาง จนถึงผลิตสินค้าได้ จำหน่ายได้ ซึ่งหากเชื่อมโยงกับในส่วนที่ผู้ศึกษาได้มีการวิเคราะห์ตัวชี้วัดสะท้อนภาพการพัฒนาของเป้าหมาย BCG ที่มีน้อยกว่าเป้าหมาย SDGs แล้ว ได้แก่ ประเด็นความมั่นคงของผู้ผลิตอาหาร ในที่นี้คือเกษตรกรและพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน การเก็บผลผลิตในธนาคารพันธุกรรม (หรือการเก็บนอกสถานธรรมชาติ) อัตราการตายและการเจ็บป่วยจากสารเคมีอันตราย และจากมลพิษและการปนเปื้อนทางอากาศ น้ำ และดิน การสูญเสียอาหาร จำนวนภาคีที่ทำข้อตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมในเรื่องสารเคมีที่เป็นอันตรายและสารเคมีอื่น ดังนั้น บทบาทขับเคลื่อนภาคเกษตรของไทยด้วย BCG Model ควรมุ่งส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่การพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปเพื่อสังคมสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพและยั่งยืน การพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตเกษตรกร สนับสนุนการลงทุนจากฐานเกษตรกรรมและความหลากหลายทางชีวภาพในมิติ การบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน อันสอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs ได้ต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการ ขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย SDGs

จากความเชื่อมโยงเป้าหมายและตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทย ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรกับเป้าหมายการพัฒนาที่ ยั่งยืนของสหประชาชาติ และบทบาทไทยที่ได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร ด้วย BCG Model ในช่วงที่ผ่านมา ตามทิศทางในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565) และการสัมภาษณ์ผู้บริหารของส่วนราชการและ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง การนำเสนอจุดยืนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตรของประเทศไทยในเวทีนานาชาติ

กล่าวได้ว่า การดำเนินการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วยแนวคิด BCG Model เพื่อให้เกิด การพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสามเสาหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม ไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้น ในบริบทของภาคเกษตร ควรคำนึงถึง (1) พัฒนาคุณภาพชีวิต เกษตรกร (2) การใช้/อนุรักษ์/ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ (3) การสร้าง ความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม เพื่อเตรียมความพร้อมและ การเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายให้สอดคล้องกับการดำเนินนโยบายการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย แนวคิด BCG Model ประเทศไทย โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องเร่งสนับสนุน/ส่งเสริมให้เกิดการ ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อผลลัพธ์ที่ได้ จะมีส่วนสนับสนุนให้ประเทศไทยขับเคลื่อนบรรลุเป้าหมาย SDGs ได้

ทั้งนี้ผู้ศึกษา จึงได้พิจารณาข้อมูลความพร้อมของประเทศไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตร ด้วยแนวคิด BCG Model โดยได้พิจารณาจากการประเมินสภาพแวดล้อม (SWOT) ที่สำคัญ ประกอบด้วย

3.4.1 สภาวะแวดล้อมภายใน

1) Strengths (S) : จุดแข็ง

S1 ประเทศไทยมีอัตลักษณ์ และศักยภาพของพื้นที่ในด้านความหลากหลาย ทางชีวภาพ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

S2 มีการกำหนด BCG Model ให้เป็นวาระแห่งชาติ มียุทธศาสตร์ แผนงาน ในการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ด้านการเกษตรกรรมยั่งยืน และความมั่นคง ทางอาหาร

S3 หน่วยงานรับผิดชอบหลักและรองมียุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการที่สอดคล้อง สนับสนุน

S4 มีเครือข่ายในการสนับสนุนการดำเนินงานและบริหารจัดการตามภารกิจด้านเกษตรกรรมยั่งยืนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน

2) Weakness (W) : จุดอ่อน

W1 การดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ของหน่วยงาน มักมีการขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน สืบเนื่องมาจากภารกิจหลายส่วนของกระทรวงถูกกำหนดขึ้นโดยผู้บริหารมิใช่ภารกิจที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติราชการของกระทรวง ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร จึงทำให้แนวนโยบาย/แนวทางในการปฏิบัติเปลี่ยนตามไปด้วย ส่งผลให้การปฏิบัติงานต้องหยุดชะงักหรือปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องหรือเปลี่ยนจุดเน้น

W2 ขาดการบูรณาการในการทำงานร่วมกัน แต่ละหน่วยงานมีการกำหนดเครื่องมือและกลไกในการจัดการทรัพยากรการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแบบแยกส่วน

W3 ขาดความพร้อมและความทั่วถึงเพียงพอของกลไก เครื่องมือ กฎหมาย สนับสนุนการปฏิบัติงาน การขาดฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้เต็มประสิทธิภาพ

W4 องค์กรความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนายังมีไม่เพียงพอในการรับมือการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น สถานการณ์ภัยพิบัติ โรคอุบัติใหม่

W5 ขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องนิยาม กระบวนการดำเนินงาน องค์กรความรู้ต่อสาธารณะและกระบวนการติดตามประเมินผล ซึ่งมักมุ่งเน้นเฉพาะมิติด้าน “สิ่งแวดล้อม” เท่านั้น ละเลยมิติด้านเศรษฐกิจ และสังคม

3.4.2 สถานะแวดล้อมภายนอก

1) Opportunities (O) : โอกาส

O1 กระแสการดำเนินงานโดยใช้หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและกระแสสังคม เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้เกิดการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมแนวปฏิบัติที่ดี เช่น การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน รวมถึงการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อมของภาคเอกชนและภาครัฐจึงเป็น การส่งเสริมการปฏิบัติงานของกระทรวงให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

O2 รัฐบาลให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนประเทศให้บรรลุเป้าหมาย SDGs โดยมีหน่วยงานประสานระดับชาติและคณะกรรมการเป็นกลไกกำกับขับเคลื่อนระดับประเทศ

O3 มียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาการเกษตรและแผนปฏิบัติการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มี ความสอดคล้องกัน ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งช่วยกำหนดแนวทางและทิศทางการทำงานของหน่วยงานรับผิดชอบให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

O4 การใช้ภาคีกฎหมาย พันธกรณี อนุสัญญา โดยการประสานความร่วมมือกับประเทศ กลุ่มประเทศสมาชิก ทำให้เกิดการผลักดันการดำเนินงานด้านการพัฒนาการเกษตรแบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของกระทรวงทางด้านการเงิน การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรและองค์กร และความร่วมมือด้านวิจัยและพัฒนา

2) Threats (T) : อุปสรรค

T1 ภาวะคุกคามทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมนุษย์ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมและลดปริมาณลงเรื่อย ๆ ทำให้เกิดสภาพความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาด้านระบบนิเวศที่เสียสมดุลกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน ต้องเข้มงวดยิ่งขึ้น

T2 กฎหมาย มาตรการที่มีอยู่ สถานการณ์บังคับใช้และความเหมาะสม ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป

T3 ประเทศพัฒนาแล้วมีการออกกฎระเบียบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากมาย ทั้งการจัดเก็บภาษีสำหรับสินค้าและบริการที่ทำลายสิ่งแวดล้อม การใช้ประเด็นการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียว ที่นำไปสู่ข้อกีดกันทางการค้ามากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถของประเทศกำลังพัฒนาในสถานะและระดับการพัฒนาของประเทศและข้อจำกัดด้านงบประมาณ

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ TOWS Metrix

สถานะแวดล้อม ภายนอก สถานะแวดล้อม ภายใน	- O1 กระแสการดำเนินงานโดยใช้หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกระแสสังคม เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ของโลก ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญกับทรัพยากรทางการเกษตร และสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น - O2 รัฐบาลให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนประเทศให้บรรลุเป้าหมาย SDGs - O3 มียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาการเกษตร และแผนปฏิบัติราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหารระดับประเทศ ที่มีความสอดคล้องกัน - O4 การใช้ภาคกฎหมาย พันธกรณี อนุสัญญา ทำให้เกิดการผลักดันการดำเนินงานด้านการพัฒนาการเกษตรแบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	- T1 เกิดสภาพความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม และปัญหาด้านระบบนิเวศที่เสียสมดุล กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภค และการผลิตอย่างยั่งยืน - T2 กฎหมาย มาตรการที่มีอยู่ สถานการณ์บังคับใช้และความเหมาะสมไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป - T3 ประเทศพัฒนาแล้วมีการออกกฎระเบียบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากมาย มีการใช้ประเด็นการค้า นโยบาย เศรษฐกิจสีเขียวที่นำไปสู่ข้อกีดกันทางการค้ามากขึ้น
S1 มีประเทศไทยมีอัตลักษณ์ และศักยภาพของพื้นที่ ในด้านความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น S2 มีการกำหนด BCG Model ให้เป็นวาระแห่งชาติ มียุทธศาสตร์ แผนงาน ในการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG และด้านการเกษตรกรรมยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหาร S3 หน่วยงานรับผิดชอบหลักและรอง มียุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการที่สอดคล้องสนับสนุน S4 มีเครือข่ายในการสนับสนุนการดำเนินงานและบริหารจัดการตามภารกิจ ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน	SO กลยุทธ์เชิงรุก - ส่งเสริมวิจัยและพัฒนาทรัพยากรเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เพื่อสร้างความมั่นคง ปลอดภัยด้านอาหาร ให้เกษตรกรโดย กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม - ส่งเสริมและขยายผลการดำเนินงาน ของหน่วยงานรับผิดชอบที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว เศรษฐกิจที่ยั่งยืน โดยผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างเหมาะสม สร้างสรรค์ - ผลักดันการใช้กลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อแสวงองค์ความรู้เทคโนโลยี/ แหล่งทุน ร่วมขับเคลื่อนพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมาย SDGs อาทิ ความร่วมมือ กรอบ APEC ปฏิบัติตามแผนงานความมั่นคงอาหารมุ่งสู่ปี พ.ศ. 2573 ในด้านการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของระบบอาหารในภูมิภาค การแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวปฏิบัติด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรมในห่วงโซ่อุปทานอาหารให้มีประสิทธิภาพและความยั่งยืน เป็นต้น	ST กลยุทธ์เชิงป้องกัน - สนับสนุนการลงทุนภาคเกษตรอย่างมี ภูมิคุ้มกัน รับผิดชอบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ ธรรมชาติ อาทิ การผลิตอาหารอย่างยั่งยืน การแปรรูปสินค้าเกษตรที่คำนึงถึงการลดปริมาณ การสูญเสียอาหาร ตลอดจนการผลิตและห่วงโซ่อุปทาน เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ สีเขียว การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน สร้างระบบ เศรษฐกิจหมุนเวียน และการฟื้นฟู ทรัพยากรการเกษตร - การออกมาตรการและสร้างแรงจูงใจ ธรรมรงค์ สร้างการรับรู้ การตระหนักถึง และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่ เกี่ยวข้องในนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ การลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก - ผลักดันร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและ พัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนซึ่งเป็น กลไกในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ด้วยระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ตามแนวทาง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออก กฎหมายเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสีเขียว

สภาวะแวดล้อม ภายนอก สภาวะแวดล้อม ภายใน	- O1 กระแสการดำเนินงานโดยใช้หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกระแสสังคม เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญกับทรัพยากรทางการเกษตร และสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น - O2 มียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาการเกษตร แผนปฏิบัติการราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหารที่มีความสอดคล้องกัน - O3 การใช้ภาคีกฎหมาย พันธกรณีอนุสัญญาทำให้เกิดการผลักดันการดำเนินงานด้านการพัฒนาการเกษตรแบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	- T1 เกิดสภาพความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาด้านระบบนิเวศที่เสียสมดุล กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน - T2 กฎหมาย มาตรการที่มีอยู่ สถานการณ์บังคับใช้และความเหมาะสมไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป - T3 ประเทศพัฒนาแล้วมีการออกกฎระเบียบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากมาย มีการใช้ประเด็นการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวที่นำไปสู่ข้อกีดกันทางการค้ามากขึ้น
- W1 การดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ของหน่วยงาน มักมีการขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน - W2 ขาดการบูรณาการในการทำงานร่วมกัน แต่ละหน่วยงานมีการกำหนดเครื่องมือและกลไกในการจัดการทรัพยากรการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นแบบแยกส่วน - W3 ขาดความพร้อมและความทั่วถึงเพียงพอของกลไก เครื่องมือ กฎหมาย สนับสนุนการปฏิบัติงาน การขาดฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน - W4 องค์ความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนา ยังมีไม่เพียงพอ ในการรับมือการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต - W5 ขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องนิยาม กระบวนการดำเนินงานองค์ความรู้ต่อสาธารณะและกระบวนการติดตามประเมินผล	WO กลยุทธ์เชิงแก้ไข - ยกระดับการขับเคลื่อนการดำเนินเศรษฐกิจควบคู่กับสิ่งแวดล้อมในมิติที่บูรณาการกัน รวมถึงมุ่งเน้น การสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้เกิด การผลิต สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร จากฐานชีวภาพ ที่รักษาสิ่งแวดล้อม การทำการเกษตรแบบยั่งยืน และการเกษตรสีเขียวให้สอดคล้องแผนระดับชาติ - ศึกษา ข้อมูล ปรับปรุงกลไก กฎระเบียบต่าง ๆ ที่สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการผลิตอย่างเหมาะสมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม - แสวงหากลไกความร่วมมือทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เช่น ความร่วมมือภายใต้ MoU กับมหาวิทยาลัย ความร่วมมือในอนุภูมิภาค ความร่วมมือในกรอบ APEC รวมทั้งบองค์ระหว่างประเทศ FAO แหล่งทุนจาก ADB เป็นต้น เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ เทคโนโลยี และแหล่งทุน เพื่อพัฒนางานวิจัย สามารถยกระดับมาตรฐานและเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม และการปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น การศึกษาวิจัยรูปแบบการปรับตัวของระบบการเกษตรประเทศไทยที่เท่าทันภูมิอากาศ (Climate Smart Agriculture) เป็นต้น	WT กลยุทธ์เชิงรับ - เน้นการใช้นโยบายภาครัฐในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการผลักดันมาตรการ/กฎระเบียบ/กฎหมาย เพื่อจูงใจ - รมรณรงค์ สร้างการรับรู้การตระหนักถึง และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องในนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืนอันเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว - ส่งเสริมการทำงานแบบเป็นหุ้นส่วนร่วมกับภาคเอกชน ภาคประชาสังคม (PPP Public Private Partnership) เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่สมดุล

3.5 ผลการวิเคราะห์ประเด็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในบทบาทของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

จากการวิเคราะห์ TOWS Metrix และการกำหนดกลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) และกลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy) ผู้ศึกษาได้นำมาวิเคราะห์จัดกลุ่ม เพื่อสรุปประเด็นหลักสำคัญที่ไทยต้องขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model ที่เชื่อมโยงและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ดังนี้

3.5.1 การจัดสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรทางการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.5.2 การพัฒนางานวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ที่ต้องนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการให้สูงขึ้น

3.5.3 กลไกการพัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศและการแสดงจุดยืนของประเทศ

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบาทของไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยได้ศึกษาความเชื่อมโยงของแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) กับภาคการเกษตร ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร และบทบาทไทยที่ได้ดำเนินการในส่วน ที่เกี่ยวข้อง กับภาคเกษตรในช่วงที่ผ่านมา ตามทิศทางในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติ ราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565) ที่เกี่ยวข้อง กับแนวคิด BCG Model ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้บริหารของส่วนราชการและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องการนำเสนอจุดยืนใน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เชื่อมโยงกับ ภาคการเกษตรของประเทศไทยในเวทีนานาชาติ เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของประเทศไทยในการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model นำมาสู่การวิเคราะห์กลยุทธ์ การพัฒนา และสรุปประเด็นหลักสำคัญที่ไทยต้องขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model ที่เชื่อมโยง และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

4.1 สรุปผลการศึกษา

4.1.1 สรุปความเชื่อมโยงของแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) กับภาคการเกษตร ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเฉพาะใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร

แนวคิด BCG Model สามารถเชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนภาคเกษตรและเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรได้ โดยมีเป้าหมายในการ ขับเคลื่อนเพื่อ “ปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรของประเทศไทยสู่ 3 สูง คือ ประสิทธิภาพสูง ด้วยการ ใช้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมผสมผสานภูมิปัญญา มุ่งยกระดับผลผลิตเกษตรสู่มาตรฐานสูง ครอบคลุมทั้งด้าน คุณภาพ โภชนาการ ความปลอดภัย และระบบการผลิตที่ยั่งยืน เพื่อให้การทำการเกษตรเป็นอาชีพที่

สร้างรายได้สูง ด้วยการผลิตสินค้าเกษตรที่เน้นความเป็นพรีเมียม มีความหลากหลายและกำหนดราคาขายได้ตามคุณภาพของผลผลิตเกษตร” โดยใช้ฐานความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน ซึ่งจะสนับสนุนกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร ได้แก่ (1) GDP ภาคเกษตรเติบโตอย่างสมดุลและมีเสถียรภาพ (2) รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้น (3) อนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการเกษตรอย่างสมดุลและยั่งยืน ตลอดจนในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้พิจารณาความเชื่อมโยงกับเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs พบว่า ใน 8 เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร ได้แก่ SDG1 ยุติความยากจน SDG2 สนับสนุนเกษตรกรรมยั่งยืน SDG3 ลดสารเคมีอันตรายและจากมลพิษและการปนเปื้อนทางอากาศ น้ำ และดิน ความมั่นคงทางอาหาร SDG6 สนับสนุนให้มีน้ำเพียงพอ SDG12 มีการผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพตลอดห่วงโซ่คุณค่า มีการจัดการของเสียจากระบบลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน SDG13 พร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ SDG14 และ SDG15 พร้อมมีการปกป้องสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพทางบกและทางทะเล อันเป็นทิศทางเป้าหมายพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับประเทศไทย ที่มียุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรที่ขับเคลื่อนด้วย BCG เป็นเสมือนกรอบแนวทางปฏิบัติ ที่เชื่อมโยงสนับสนุนเป้าหมาย SDGs ได้ในบางส่วน

นอกจากนี้ จากข้อมูลการสังเคราะห์ SDG Index 2021 พบว่า ประเทศไทยถูกประเมินว่า มีกลุ่มตัวชี้วัดในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs ที่ท้าทายประเทศไทยในความห่างไกลจากการบรรลุเป้าหมาย สะท้อนว่าเป็นตัวชี้วัดที่ประเทศไทยไม่ได้มีแนวโน้มที่จะพัฒนาในเชิงรุก โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร ได้แก่ ตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อม คือ ดัชนีการจัดการไนโตรเจนอย่างยั่งยืน และอัตราการส่งออกสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งมีความหมายที่สะท้อน 2 มิติทางการเกษตร คือ ประสิทธิภาพการใช้ไนโตรเจนในการเพาะปลูกและประสิทธิภาพของการใช้ที่ดิน โดยพบว่าประเทศไทยยังเหลืออีก 72.92 % เพื่อเดินไปให้บรรลุเป้าหมาย (SDG2) ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาประเด็นความยั่งยืนที่ประเทศไทยต้องก้าวในเชิงรุกให้ได้

4.1.2 สรุปประเด็นหลักสำคัญที่ไทยต้องขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model ที่เชื่อมโยงและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

1) การจัดสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรทางการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ยกระดับการขับเคลื่อนการดำเนินเศรษฐกิจที่ยั่งยืน บนพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงมุ่งเน้นการสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตด้วยเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อให้

เกิดการผลิต การค้าสินค้าเศรษฐกิจมูลค่าสูงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การทำการเกษตรสมัยใหม่ แบบ ยั่งยืน และการเกษตรสีเขียวให้สอดคล้องแผนระดับชาติ

- สนับสนุนการลงทุน การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน สร้างระบบเศรษฐกิจ หมุนเวียนที่เน้นการใช้ประโยชน์และแปลงของเสียภาคการเกษตรให้เป็นแหล่งรายได้ สร้างมูลค่าเพิ่ม กับการใช้ทรัพยากรการเกษตรของประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นการฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตร และการใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสม โดยใช้ BCG Model

- การออกมาตรการและสร้างแรงจูงใจ อนุรักษ์ สร้างการรับรู้ การตระหนักถึง และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการผลิต อย่างยั่งยืน อันเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่ความมั่นคงด้านอาหาร การทำเกษตรอินทรีย์ การพัฒนา เกษตรอัจฉริยะที่ตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืน การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งมาตรการ ทางการอนุรักษ์ การควบคุม การป้องกัน และการส่งเสริมสนับสนุนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนที่ ควบคู่กับการอนุรักษ์

- พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้ เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ โดยศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม เช่น (ร่าง) พรบ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ. (ร่าง) พ.ร.บ. การคุ้มครองพื้นที่ เกษตรกรรม พ.ศ.

2) การพัฒนางานวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ที่ต้องนำมา ประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าเกษตรให้สูงขึ้น

- ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตร ด้วยการสนับสนุนการศึกษาวิจัย ความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้ทราบความต้องการของตลาดที่มีต่อสินค้าเกษตร เช่น ด้านการผลิต ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้านผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ/มาตรฐาน และปลอดภัยต่อผู้บริโภค ด้านสินค้า เกษตรอินทรีย์

- นำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมายกระดับการเกษตรดั้งเดิม สู่เกษตรสมัยใหม่ เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดการสูญเสีย และลดผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างชุมชนต้นแบบเกษตรอัจฉริยะที่ตอบสนองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

- ส่งเสริมการผลิตที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัยเป็นที่ยอมรับของ ผู้บริโภคทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ รวมทั้งสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ส่งเสริมการผลิต สินค้าที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากลักษณะเด่นเฉพาะตัว อัตลักษณ์ หรือมีเรื่องราว (story) เฉพาะ ท้องถิ่น เพื่อให้สินค้าจากประเทศไทยมีมาตรฐานสากล ป้องกันการนำไปสู่ปัญหาข้อกีดกัน ทางการค้า จากประเทศคู่ค้าได้

- เพิ่มขีดความสามารถให้แก่เกษตรกร (Smart Farmer) โดยสนับสนุนให้เกษตรกรนำเทคโนโลยีสมาร์ฟาร์มมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ได้ผลผลิตที่ปลอดภัย มีคุณภาพและปริมาณคงที่ตรงตามความต้องการของตลาด อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้ เศรษฐกิจท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การวางแผนการผลิตบนฐานข้อมูล (Big Data) ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการทางการเกษตร โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ และผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่

- บูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และสถาบันการศึกษา ในการนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่มสูง เช่น สารให้ความหวาน สารออกฤทธิ์ทางชีวภาพ พลาสติกชีวภาพ อาหารเสริมสุขภาพ การผลิตยาชีววัตถุ วัคซีน ยาสมุนไพร จากพืชสมุนไพรที่สำคัญ การพัฒนางานวิจัย เช่น พัฒนาระบบปลูกพืชสมุนไพรเพื่อให้ได้สารออกฤทธิ์สูงสำหรับอุตสาหกรรมยา เวชสำอาง และอาหาร

3) กลไกการพัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศและการแสดงจุดยืนของประเทศ

การขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model เป็นการพัฒนาที่คำนึงทุกมิติ ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีความที่เชื่อมโยงและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติได้ ดังนั้นในมิติความร่วมมือต่างประเทศ ประเทศไทยได้มีความร่วมมือกับต่างประเทศ ในรูปแบบของการเจรจาความร่วมมือภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ เช่น APEC ASEAN GMS ACMECS MRC LMI และกรอบความร่วมมือทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี ความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศภายใต้ UN รวมถึงการจัดเวทีการประชุมในระดับนานาชาติและระดับโลก ซึ่งมีประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ผ่านเวทีต่าง ๆ โดยสถานการณ์ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น ด้านการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จึงควรส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เอื้อประโยชน์ต่อทุกฝ่าย เชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการขจัดความยากจน การเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร การเสริมสร้างศักยภาพในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และพิจารณาใช้เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว หรือ BCG Model เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนต่อไป โดยอาจเป็นลักษณะดำเนินโครงการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยี เรียนรู้ร่วมกันเพื่อประยุกต์ใช้จริงในระดับพื้นที่ และแสดงความมุ่งมั่นของไทยในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยี เรียนรู้ร่วมกัน ไปสู่กลไกการพัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศและการแสดงจุดยืนของประเทศไทยด้านการค้า กับประเทศคู่ค้าที่สำคัญ อาทิ สหภาพ

ยุโรป (ซึ่งมีการออกยุทธศาสตร์สีเขียวยุโรป : European Green Deal-EDG แล้ว) สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น ทั้งที่เกี่ยวกับการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากสินค้าเกษตรที่สำคัญ การค้าสินค้าเกษตร สร้างสรรค์แสดงจุดยืนของประเทศที่มุ่งส่งเสริมและสร้างความเป็นสินค้าเกษตรอัตลักษณ์ของประเทศไทย ให้มีมาตรฐานคุณภาพสูงและปลอดภัย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงสินค้าบริการต่าง ๆ เพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งจะช่วยป้องกันและลดปัญหาการนำเข้ามาตรฐานไปโยงกับการกีดกันทางการค้า กล่าวได้ว่าเป็นการยกระดับมาตรฐานด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในด้านกระบวนการผลิต สินค้าของประเทศไทย อันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงเศรษฐกิจฐานราก ชุมชนและท้องถิ่นให้มีความแข็งแกร่งยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน

4.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ไทยได้มีบทบาทเพิ่มเติมในการดำเนินงานการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วย BCG Model ผู้ศึกษาจึงได้จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ประเทศไทยควรแสดงความมุ่งมั่นของไทยในเวทีนานาชาติ ในการส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ซึ่งมีความที่เชื่อมโยงและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว หรือ BCG Model เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนจากความร่วมมือภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี

2) ผลักดันให้เกิดการพัฒนาภาคเกษตรด้วยรูปแบบการบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยพิจารณาความเข้มแข็งของแต่ละพื้นที่ ใช้จุดแข็ง อัตลักษณ์ และศักยภาพของพื้นที่ (ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม) ความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยี ยกย่องมูลค่าในห่วงโซ่อุปทานสินค้าและบริการให้สูงขึ้น เพื่อการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก อาทิ การพัฒนา “เชิงพื้นที่” ตามนโยบายรัฐบาลปัจจุบันนี้ ตามความสามารถของแต่ละภูมิภาคของไทย ระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ (NEC) ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NEEC) ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) และระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้ (SEC) ตลอดจนให้ความสำคัญกับการพัฒนา “เทคโนโลยี นวัตกรรม และการวิจัย” เฉพาะด้านด้วย

3) ส่งเสริมให้มีการปรับระบบการเกษตร สู่ประสิทธิภาพสูง มาตรฐานสูง และมูลค่าสูง เน้นเกษตรพรีเมียม เกษตรปลอดภัย เพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) จากความหลากหลายของสินค้าเกษตร เช่น เมล็ดพันธุ์ ไม้ผล ไม้ตัดดอก ไข่ ไม้เศรษฐกิจ แมลง สมุนไพร สัตว์เศรษฐกิจ ส่งเสริม

ให้เกษตรกรเข้าถึงและสามารถใช้องค์ความรู้ที่เหมาะสมได้ รวมถึงการพัฒนาระบบเกษตรแบบองค์รวม เชื่อมโยง BCG Model ทั้งจังหวัด

4) ผลักดันให้เกิดความมั่นคงของผู้ผลิตอาหาร ในที่นี้คือเกษตรกรและพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน ส่งเสริมการเก็บผลผลิตในธนาคารพันธบัตร (หรือการเก็บนอกสถานธรรมชาติ) ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร สนับสนุนการลงทุนจากฐานเกษตรกรรมและฐานความหลากหลายทางชีวภาพในมิติการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน เพื่อสร้างอาชีพที่มั่นคง อันจะนำไปสู่การลดปัญหาหนี้สิน สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ตลอดจนสนับสนุนการสร้างโอกาสการเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรในฐานะผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคได้โดยตรง เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร

4.2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อดำเนินการ

1) การขับเคลื่อน BCG ควรต้องอยู่บนฐานดิจิทัล อาทิ Big Data, AI แพลตฟอร์ม เพื่อเชื่อมโยงและยกระดับห่วงโซ่มูลค่าของ BCG ซึ่งจะต้องนำมาให้อยู่ในกระบวนการพัฒนาภาคการเกษตร ตั้งแต่การสร้างวัตถุดิบจนถึงการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร โดยนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สนับสนุนในกระบวนการอาหารและการเกษตร การแพทย์สมุนไพร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของทรัพยากร

2) ควรมีการปรับการสนับสนุนทุนวิจัยรายโครงการ ไปสู่การสนับสนุนทุนวิจัยครบวงจร เริ่มจากวิจัย พัฒนาสู่การผลิตและจำหน่าย

3) ภาครัฐต้องร่วมมือกับเอกชน เพื่อให้เอกชนลงทุนต่อยอดเทคโนโลยีสำหรับโครงการภายใต้ BCG Model โดยมีกลไกสนับสนุนให้ทุกฝ่ายได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเหมาะสม โดยควรคัดเลือกพื้นที่ที่มีความพร้อมของอุตสาหกรรมรองรับวัตถุดิบสินค้าเกษตร และมีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงความพร้อมของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน/ผู้ประกอบการ ประชาสังคม/สถาบันการศึกษา (PPP: Public Private Partnership) ในพื้นที่ เช่น การขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมเกษตรสมัยใหม่และการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูง โรงไฟฟ้าชุมชน ชีวมวล (Biomass) โรงไฟฟ้าชีวภาพ (Biogas)

4) ควรมีการส่งเสริม พัฒนางองค์ความรู้แนวคิด BCG Value Chain ภาคการเกษตร ที่เริ่มจากการวิเคราะห์กิจกรรมที่ได้มีการดำเนินการอยู่แล้วในโซ่มูลค่าของสินค้าเกษตรเป้าหมาย และหาช่องว่าง (GAP) ของกิจกรรมที่ต้องดำเนินการเพื่อขับเคลื่อน BCG Model ภาคการเกษตร ตั้งแต่ต้นทาง-กลางทาง-ปลายทาง ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมาย คือ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Bio Economy) ลดขยะเป็นศูนย์ (Circular Economy) และสร้างความสมดุลและยั่งยืน (Green Economy) รวมทั้งมีการเชื่อมโยงกับระบบตัวชี้วัดของ BCG Model เพื่อให้มีความเข้าใจทั้งระบบ อันจะนำไปสู่การกำหนดนโยบาย กำหนดแผนปฏิบัติการที่เหมาะสมคำนึงถึงการเติบโตอย่างสมดุล และยั่งยืนต่อไป

5) ควรมีการติดตาม ศึกษานโยบายสีเขียว จากประเทศคู่ค้าสำคัญ อาทิ สหภาพยุโรป ที่ปัจจุบันนี้ มีการออกกฎหมาย/ปรับปรุงกฎหมายการออกแบบสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Ecodesign) และกฎหมายความรับผิดชอบต่อสังคม (Sustainable Corporate Governance หรือ Due Diligence) ที่จะควบคุมและตรวจสอบสินค้านำเข้าและผู้ผลิตให้มีมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนตลอดห่วงโซ่การผลิต เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ “เศรษฐกิจชีวภาพหมุนเวียนระดับโลก” (global circular bioeconomy) เป็นต้น ซึ่งประเทศคู่ค้าต่าง ๆ อาจนำประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมมาเป็นเกณฑ์ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศไทยได้ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ

บรรณานุกรม

เอกสาร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ, 2560.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (ร่าง) แนวทางขับเคลื่อนการขับเคลื่อนภาคการเกษตรด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG. 2564.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

BCG Economy Model. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.nstda.or.th.

Food and Agricultural Organization (FAO). “Food Security”. in Policy Brief. [ออนไลน์] 2 January 2006. Available from: www.fao.org.

SDG Updates. เมื่อโลกต้องการโมเดลเศรษฐกิจใหม่ ไทยจึงมี BCG Model เป็นวาระแห่งชาติ. [ออนไลน์]. 2564. Available from: www.sdgmovement.com.

Tris Academy Club Magazine. The BCG Model โมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่เพื่อความยั่งยืน. [ออนไลน์]. 24 กันยายน 2562. แหล่งที่มา: www.trisacademy.com.

กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ. ประเทศไทยกับประเด็นระหว่างประเทศ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. [ออนไลน์]. 2557. แหล่งที่มา: www.mfa.go.th/main/th/issues/42456.

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. BCG in Action : The New Sustainable Growth Engine. [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: www.nstda.or.th

กระบวนการวิเคราะห์ SWOT [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.planmsc.com.

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. [ออนไลน์]. 2549. แหล่งที่มา: www.nesdb.go.th.

จักร แสงชัย. ยุทธศาสตร์สีเขียวยุโรป : ความท้าทายและโอกาส ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ. [ออนไลน์]. 2563. แหล่งที่มา: www.image.mfa.go.th.

ชล บุญนาค และคณะ. โครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs).

[ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา: www.sdgmovement.com.

ชล บุญนาค. เจาะลึก SDG Index 2021 ของประเทศไทย. [ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา:

www.sdgmovement.com.

ธันวาท จิตต์สงวน. “การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน : บทวิเคราะห์ จากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม” ระบบเกษตรเพื่อการจัดการทรัพยากรและพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน. รายงาน

การสัมมนาในระบบ เกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ 15-17 พฤศจิกายน 2543

[ออนไลน์]. 2543. แหล่งที่มา: www.mcc.cmu.ac.th/Seminar/pdf/657.pdf.

ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว. สมุดปกขาว BCG in

Action. [ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา: www.nxpo.or.th.

มาลี บุญศรีพันธ์. แนวคิดความปกติใหม่-ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal). [ออนไลน์]. 2563.

แหล่งที่มา: <http://new.thaipbs.or.th/content/292126>.

รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูป

ประเทศ. การปฏิรูปเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy). [ออนไลน์]. 2559. แหล่งที่มา:

www.parliament.go.th.

สยาม อรุณศรีมรกต และยงยุทธ วัชรกุล. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการของสหประชาชาติ เพื่อโลกอนาคต (UN Sustainable Development Goals: 17 aspects for future world)

วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย, 11(3). [ออนไลน์]. พฤษภาคม 2559. แหล่งที่มา:

www.en.mahidol.ac.th.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). ยุทธศาสตร์การใช้วิทยาศาสตร์

เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ. [ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา:

www.nstda.or.th.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาคลัง

เตอร์เกษตรและอาหาร ภายใต้แผนกลยุทธ์การวิจัยและพัฒนา สวทช. ระยะที่ 3 พ.ศ.

2560-2564. [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: www.nstda.or.th.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). เศรษฐกิจชีวภาพ ฉบับประชาชน.

[ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: www.inter.nstda.or.th.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). เศรษฐกิจสีเขียว. [ออนไลน์]. 2562.

แหล่งที่มา: www.nstda.or.th.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563-2570. [ออนไลน์]. 2562.
แหล่งที่มา: www.nstda.or.th

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ. กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: www.bedo.or.th.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. เอกสารแนวทางขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 กับจังหวัด 4.0 ของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ (นายสุวิทย์ เมษินทรีย์). [ออนไลน์]. 2559.
แหล่งที่มา: www.parliament.go.th.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนยุทธศาสตร์ชาติ. [ออนไลน์]. 2562.
แหล่งที่มา: www.nscr.nesdb.go.th.

การสัมภาษณ์

ตาปี วัชรางกูร. ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายระบบเศรษฐกิจการเกษตร. สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2564.
พงศ์ไท ไทโยธิน. ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร. สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2564.
พาสินี ณ ป้อมเพชร. ผู้อำนวยการส่วนองค์กรและยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ. สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2564.

หิรัญญา สระสม. ผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ. สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2564.
ยุคล ลิ้มแหลมทอง. ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG Model สาขาเกษตร. สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2564.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางเบญจวรรณ ศิริโพธิ์
ประวัติการศึกษา	– วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ภูมิศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ – วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยมหิดล
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2533–2536 เจ้าหน้าที่แผนที่ภาพถ่าย กรมชลประทาน พ.ศ. 2537–2539 เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 4-5 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ. 2540–2544 เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ. 2545–2547 เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6-7 สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2548 เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ. 2550 นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
ประวัติการอบรม	พ.ศ. 2553 หลักสูตรนักบริหารงานเศรษฐกิจการเกษตรระดับสูง รุ่นที่ 1 พ.ศ. 2554 หลักสูตรนักบริหารการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ระดับสูง รุ่นที่ 55 พ.ศ. 2560 หลักสูตรนักบริหารการพัฒนาในระดับสูงตามแนวพระราชดำริ รุ่นที่ 6 พ.ศ. 2562 หลักสูตรการสอนงานสำหรับผู้บังคับบัญชา สำนักงาน ก.พ.
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์